

T.C
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TBMM'DE GRUBU BULUNAN PARTİLERİN SEÇİM PROGRAMLARININ
İDEOLOJİLER AÇISINDAN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MEHMET FATİH ASLAN

GAZİANTEP - 2017

T.C
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLAR ARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TBMM'DE GRUBU BULUNAN PARTİLERİN SEÇİM PROGRAMLARININ
İDEOLOJİLER AÇISINDAN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MEHMET FATİH ASLAN

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. AHMET KESER

GAZİANTEP - 2017

KABUL VE ONAY SAYFASI

Mehmet Fatih Aslan tarafından hazırlanan ‘ 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerine TBMM’de Grubu Bulunan Partilerin Programlarında Vurguladıkları Konular Ve Siyasi İdeolojilerdeki Konumları: Karşılaştırmalı Bir Analizi’ başlıklı bu çalışma 07.07.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Ahmet KESER

(Başkan)

.....

Yrd. Doç. Dr. Bilal ÇIPLAK

(Üye)

.....

Yrd. Doç. Dr. Mesut ŞÖHRET

(Üye)

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

Doç. Dr. Mazlum ÇELİK

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek lisans projesi olarak sunduğum “**7 Haziran ve 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerine TBMM'de Grubu Bulunan Partilerin Programlarında Vurguladıkları Konular Ve Siyasi İdeolojilerdeki Konuları: Karşılaştırmalı Bir Analiz**” başlıklı çalışmanın tarafımda, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

19/07/2017

MEHMET FATİH ASLAN

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans Eğitimim boyunca ve Tez sürecim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, çok pozitif katkı sunan, değerli zamanını ayıran; başta değerli aileme, Tezimin her aşamasında ilmiyle bana ışık tutan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Ahmet KESER Beyefendi' ye, Yrd. Doç. Dr. Bilal ÇIPLAK Beyefendi' ye ve Doç. Dr. Mazlum ÇELİK Beyefendiye ayrı ayrı şükranlarımı sunuyorum.

Büyük emek sarfederek hazırladığım bu çalışmanın ülkeme ve milletime faydalı olmasını temenni ederim.

Gaziantep, 2017

Mehmet Fatih Aslan

ÖZET

Birey ve toplum refahını gerçekleştirmek üzere teori ve kuramlar ileri süren ideolojiler dünyada yaşanan değişim ve dönüşümlere göre şekil almaktadır. Bazıları güncelliğini korumakla birlikte bazıları kendilerine gösterilen ilgiyi kaybetmiştir. İdeoloji referanslı siyasal söylemler, siyasetçilerin belli bir seçmen kitlesine değil de, bütün seçmenlere yönelik çalışmalarındır. Seçmen beklenti ve isteklerinin öneminin günümüzde daha da artması nedeniyle seçmen ilişkileri temel olarak siyasetçilerin tüm söylemlerini etkilemektedir. Bu nedenle artan siyasal rekabet koşullarında, seçmen-siyasetçi ilişkilerine ve siyasal söylemlerin neler getirip neler götürebileceğine dair partilerin ve adayların bilgilendirilmelerine özellikle önem verilmelidir. Siyasal çekişmelerin ve parti sayılarının çok olduğu ülkemizde, büyük seçmen kitlelerine sahip partilerde yarışma, küçük partilere oranla çok daha ince çizgilerde gidip gelmektedir. Ülkemizde son yıllarda seçmen ihtiyaçlarına daha fazla önem verildiği ve partilerin söylemlerini bu doğrultuda oluşturdukları görülmektedir. Bu nedenle partilerin daha başarılı olabilmesi için seçmen ilişkilerine daha çok önem verilmesi; parti içi eğitim ve seminer programlarıyla adayların yetiştirilmesi niteliğinde olan gerekmektedir. Bu çalışmada ülkemizde 7 Haziran 2015 genel seçimi ile bu seçimin tekrarı olan 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde TBMM’de grubu bulunan siyasi partilerin, parti programları ile internet sayfalarından derlenen verilere göre seçim sürecindeki söylemleri ve bu söylemlerin ideolojik orjinleri hakkında bir araştırma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Birey ve Toplum, Genel Seçimler, İdeoloji, Seçmen, Seçmen Kitlesi, Siyasi Söylem, Siyasi Partiler.

ABSTRACT

The ideologies that advocate theories and seekers to realize individual and community well-being are the changes and transformations that take place in the world.

Some have lost interest in them, while others maintain their updates. Political discourses referenced by ideology are politicians' work towards all voters, not a certain mass of voters. All the discourses of politicians are basically electorate associations because the election expectation and wishes are getting more and more popular today.

Therefore, in the increasing political competition conditions, voter -politician relations are important. The advantages and disadvantages of candidates' informants and political discourses are of great importance. In our country where political rivalry is high, it is seen that the contest in the parties with big electoral masses is much thinner than the small parties.

It is seen that in our country more importance is given to the needs of voters in recent years and the speeches of the parties are formed in this direction. For this reason, more attention is paid to voter relations in order for parties to be more successful.

In this study, a survey was made about the ideological origins of the discourse of the election process and the discourses of the political parties, party programs and internet pages of the Parliament in the 1st of November 2015 elections.

Keywords: Individuals and Society, General Elections, Ideology, Voter, Electorate, Political Discourse, Political Parties.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	vii
GRAFİK LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Sorunsalı ve Problem Cümlesi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Varsayımları	2
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3

İKİNCİ BÖLÜM

SIYASAL İDEOLOJİLER, TANIMLANMALARI VE ÖNCELİK VERDİKLERİ

KONULAR.....	4
2.1. Siyasal Söylem, Siyasal Dil ve Siyasal Düşünce.....	4
2.2. Siyasi Kurum ve Parti Kavramına Bakış	5
2.3. İdeoloji Kavramına Bakış, Siyasal Kültür ve Siyasal Dilin Anlamı.....	7
2.4. İdeolojilerin Tipolojisi	9
2.4.1. Komünizm.....	10
2.4.2. Liberalizm	12

2.4.3. Muhafazakârlık	14
2.4.4. Sosyalizm	15
2.4.5. Milliyetçilik.....	16
2.4.6. Anarşizm.....	18
2.4.7. Faşizm.....	20
2.4.8. Feminizm	20
2.4.9. Ekolojik Düşünce	21
2.4.10. Dini Fundamentalizm.....	23
2.5. Tutumlar ve Özellikleri.....	24
2.5.1. Tutumların Bileşenleri ve işlevleri.....	25
2.5.2. Tutumların Davranışlara Etkisi	25
2.6. Siyasi Partilerin Araştırma Kapsamındaki Seçimler Öncesi Atmosferi.....	26
2.6.1. 7 Haziran Öncesi Siyasi Partilerin Atmosferi.....	26
2.6.2. 1 Kasım Öncesi Siyasi Partilerin Atmosferi.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

7 HAZİRAN VE 1 KASIM 2015 GENEL SEÇİMLERİNE TBMM'DE GRUBU BULUNAN PARTİLERİN PROGRAMLARINDA VURGULADIKLARI KONULAR VE SİYASİ İDEOLOJİLERDEKİ KONUMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ.....	28
--	-----------

3.1. Araştırma Yöntemi.....	28
3.2. Araştırmanın Bulguları	29
3.2.1. Mecliste Grubu Bulunan Partilerin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bu Söylemlerin Kullanım Sıklıkları	29
3.2.2. Ak Parti'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bu Söylemlerin Kullanımlarındaki Yoğunluk	36
3.2.3. CHP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bu Söylemlerin Kullanımlarındaki Yoğunluk	39

3.2.4. MHP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bu Söylemlerin Kullanımlarındaki Yoğunluk	41
--	----

3.2.5. HDP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bu Söylemlerin Kullanımlarındaki Yoğunluk	42
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ	44
--------------------	-----------

KAYNAKÇA	47
-----------------------	-----------

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Ak Parti'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıkları.....	29
Tablo 2. CHP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıkları	31
Tablo 3. MHP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıkları	33
Tablo 4. HDP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıkları	35

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. Ak Partinin 7 Haziran 2015 Tarihindeki Söylemlerinin Yoğunluğu.....	37
Grafik 2. Ak Partinin 1 Kasım 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu	37
Grafik 3. CHP'nin 7 Haziran 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu	39
Grafik 4. CHP'nin 1 Kasım 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu	39
Grafik 5. MHP'nin 7 Haziran 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu	41
Grafik 6. MHP'nin 1 Kasım 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu	41
Grafik 7. HDP'nin 7 Haziran 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu.....	42
Grafik 8. HDP'nin 1 Kasım 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu	42

KISALTMALAR

Ak Parti	:	Adalet ve Kalkınma Partisi
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
MHP	:	Milliyetçi Hareket Partisi
HDP	:	Halkların Demokratik Partisi
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İdeoloji: Toplumsal veya siyasal bir öğretiyi oluşturan, bir partinin, bir hükümetin, bir toplumsal sınıfın davranışlarına yön veren hukuksal, bilimsel, politik, moral, dinsel, estetik düşünceler bütününe denir.

Literatüre bakıldığında dünyada ana akım dokuz tip veya türde siyasal ideolojiden söz edildiği görülmektedir. Bu ideolojilerin ise genellikle birbiri ile çatıştığı veya çeliştiği görülmele birlikte hemen hepsinin ortak noktasında birey ve toplumun refahını sağlamak olduğu ve ayrıca toplum kaynaklarının bölüşümüne/kullanımına yönelik kuram ve teorilerinin olduğu görülmektedir.

İnsanlık tarihi boyunca kaynakların nasıl kullanılacağı, nasıl dağıtılacağı, toplumun sorunlarının nasıl çözüleceğine dair pek çok görüş ve teori ileri sürülmüş, bu teorilerin de zamanla gruplanarak belli fikir hareketi olarak kabul/red edildiği ortamlar gelişmiştir. Bazen kurumsal anlamda siyasal düşünceler kendilerine toplum nezdinde yer bulmuş bazen de yanlış olduğu iddiası ile toplumca reddedilmiştir. Her siyasi akım kendi fikirleri doğrultusunda toplumu ve kaynakları yönetebilmek amacıyla girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerin bazıları legal yapılar altında olmakta iken bazıları da şiddet eğilimli yöntemleri denemişlerdir.

Siyasi Partiler de bu kapsamda kendilerini genellikle siyasi yelpaze içerisinde bir ideoloji ekseninde veya çevresinde konumlamakta ve programlarını ve politikalarını da buna uygun olarak geliştirmektedirler. İşte bu araştırma da bu varsayımdan hareketle, Türkiye’de son iki seçim döneminde Meclis’te grubu bulunan siyasi partileri ele alarak, kendilerini konumlandıkları siyasi ideoloji ile seçimler öncesi yayımlamış oldukları seçim programları arasındaki uyum ve/veya farklılıkları araştırmayı hedeflemiştir.

1.1. Araştırmanın Sorunsalı ve Problem Cümlesi

Yukarıda da kısaca bahsedildiği üzere, bu çalışmada Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasal partilerin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 tarihlerinde yapılan genel seçimlerde partinin programlarında vurgu yaptıkları konular ile siyasi ideolojiler yelpazesinde kendilerini konumlandıkları yer arasında uyum veya farklılık olup olmadığı incelenmektedir. Bu bağlamda araştırmanın problem cümlesi; “7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan dört siyasi partinin

programlarında vurgu yaptıkları konular ile siyasi ideolojiler yelpazesinde kendilerini konumlandıkları yer arasında uyum/farklılık var mıdır?” şeklindedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür;

- İdeoloji kavramını ve alan yazında bahsi geçen ideolojileri tanımlamak,
- 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan dört siyasi partinin her iki seçim döneminde ideolojik konumlarını gösterebilmek,
- 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan dört siyasi partinin ideolojik konumlarında değişim olup olmadığını anlayabilmek,
- 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde siyasal partilerin vurguladıkları konular arasında yakınsama veya ıraksama olup olmadığını incelemek ve bunların neler olduğunu ortaya koyabilmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Seçmen tercihlerinin ülkemiz gibi politika ve siyasetin toplum nezdinde karşılığının yüksek olduğu ve ayrıca görece ideolojik bağlılıkların daha çok olduğu ortamlarda nasıl etkilendiğini, nasıl değiştirildiğini ve seçmen tercihleri üzerinde ideolojik kavramların ne derece etkili olduğunu anlayabilmek bakımından çalışma önemli görülmektedir.

Çalışmayı önemli yapan bir diğer husus ise hem 7 Haziran 2015 hem de 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde sonuçların birbirinden farklı çıkmasında partilerin kendilerini konumladıkları siyasal söylemde ne gibi değişiklikler olduğunun anlaşılmasıdır. Çünkü arka arkaya yapılan seçim sonuçları farklı neticeler ortaya çıkarmış ve belki de Türk siyasi hayatındaki kırılma noktalarından biri olmuştur.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın temel varsayımı seçim sürecinde siyasal söylemlerin ideolojik bağlamda seçmen tercihlerinde etkili olduğudur. Seçmen tercihlerinin ideolojik söylemlerden ve siyasal partilerin ideolojik yelpazedeki konumlarından etkilendiği kabul edilmiştir. Ayrıca ülkemizde seçmen kitlesinin de kendisini genel olarak bir ideolojiye bağlı olarak konumlandırıldığı varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın TBMM’de son iki seçim döneminde de grubu bulunan dört parti, bu dört partinin ideolojik yelpazedeki konumları ve 7 Haziran 2015/1Kasım 2015 genel seçimleri ile sınırlıdır. Ayrıca araştırmanın diğer bir sınırı da çalışma kapsamında verilerin elde edildiği seçim programlarıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASAL İDEOLOJİLER, TANIMLANMALASI VE ÖNCELİK VERDİKLERİ KONULAR

2.1. Siyasal Söylem, Siyasal Dil ve Siyasal Düşünce

Birçok akademik disiplin tarafından incelemeye alınan söylem (discourse) terimi, ne aşkın ve ideal olanın felsefesine ne de yokun ve hiçbir felsefesine dayanmaktadır. Söylem terimsel olarak, akademik hayatta çok sık kullanılan bir metafor olan "temel" (foundation) terimiyle bir arada kullanılamaz; "temel" metaforu, söylemi niteleyemez ya da söylemin kaderini belirleyen bir şey olamaz. Çünkü o, bir nihai gerçekliğe, bir nihai kesinliğe imada bulunur. (Elbirlik ve Karabulut, 2015:33-34).

Batı kaynaklı olan söylem bir konu hakkında ileri sürülen düşüncenin dilsel pratiğidir. Bu bakımdan söylemler, mücadeleler, kışkırtmalar, çelişkiler, düzenlilikler, açığa çıkma, baskı, müzakere, çatışma, özgürleşim, uyum, vb. bazı sosyal olgulara dair ifadelerin toplamıdır denilebilir (Çetin, 2011: 205).

Bütün toplumlarda söylemler, dillerin nüfuz edebildiği alanlarda ortaya çıkar. Bu alanlarda ortaya çıkan sözcüklerin anlamları neyi-nerede-ne zaman açıkladıklarına göre değişir. Bir kelime, farklı zamanlarda ve farklı yerlerde çok çeşitli anlamlarda kullanılabilir. Sosyal ilişkiler gibi söylemler de doğrudan ya da dolaylı bir şekilde diğer söylemlerden etkilenir. Bu söylemlerin sosyal ilişkilere dayalı olmasına değil, söylemlerarasılığa işaret eder. Farklı söylemler, farklı kelimeleri ve farklı kavramları içerir. Bazen bir söylemde irdelenmiş kavramlar üzerinde yeniden düşünülebilir, fakat bu sıkça karşılaşılan bir durum olmayıp belirsizlik alanındadır. Söylemleri anlaşılabilir kılan, onların kullanım yerleri ve zamanları ile onları kullanan kişilerin özellikleridir (Çelik, 2005: 27).

Söylemler, etkileşimler bütünü olarak düşünülür: Tıp söylemi, dini söylem, medya söylemi, feminist söylem, politik söylem, vs. tür bildiren söylemler Foucaultcu söylem çalışmalarını karakterize eder. Bu haliyle söylemler (güç ilişkilerine uygunlukla) yukarıdan aşağıya doğru hareket eder. Söylemler kültürel standartlardan, gündelik hayat faaliyetlerine kadar uzanır (Elbirlik ve Karabulut, 2015:33-34).

Söylemlerde inşa edilen sosyal gerçeklikler, genelleştirilmiş söylemlere yüklenir. Söylemler çeşitli şekillerde ortaya çıkarlar. Onları belirleyen maddi yapılar değil, tam tersine

maddi yapıları belirleyen söylem şebekeleridir. Örneğin, bir ülkedeki bilgi, başka bir ülke tarafından alındığında üzerinde bir takım değişiklikler yapılarak, o ülkeye has bir bilgiymiş gibi sınıflandırılır ve bilginin eski maddi kalıbından herhangi bir eser kalmaz. Lyotard gibi, toplumsal yapıyı dilsel özelliklere göre tanımlayan kültür sosyoloğu Agger' a göre söylem, "bir kamusal hayat teorisidir". Toplum yapı olarak incelendiği gibi söylem oluşumları ya da biçimlenmeleri olarak da incelenebilir Söyleme dayalı toplum, kamusal sese muktedir olan toplumdur. Oysa bugün postmodern toplum, -okuyucuyu öldürerek- söylemin düşüşüne neden olmuştur (Urhan, 2000: 19-21).

Öyleki, günümüzde yazarlar televizyonlarda, gazetelerde istihdam edilmekte ve piyasa tarafından yönlendirilmektedirler. Söylemin olması için, okuyucunun kışkırtılması gerekir; okuyucu, metnin sezgisine davet edilmelidir. Agger'ın düşüncesinde söylem iletişim yeterliliği formu ve kamusal anlaşılabilirliğe hizmet eden bir nosyondur (Urhan, 2000: 19-21).

2.2. Siyasi Kurum ve Parti Kavramına Bakış

İnsanların siyasi iktidarı ele geçirmek için gruplaşmaları, bir lider veya liderler takımı etrafında birleşmeleri, tarih kadar eskidir. Ancak, hizipleşmenin ötesine gitmeyen bu oluşumların, günümüzdeki şekliyle parti olarak kabul edilememesine rağmen, partilerin prototiplerinin, bu çeşit fraksiyon veya kliklerden oluştuğu söylenebilir. Modern siyasi partiler, XIX. yüzyılda ortaya çıkmışlardır. Bu olgu ile, siyasal katılmanın genişlemesi arasında yakın bir ilişki görülmektedir. Devlet yönetiminde söz sahibi olmaya çalışan orta ve alt sınıfların artan siyasal katılma istekleri, giderek oy hakkının genişletilmesi sonucunu doğurmuş; seçmen kütesinin genişlemesi ise, seçim kampanyalarını yürütecek parlamento dışı parti örgütlerinin kurulmasını zorunlu kılmıştır (Özbudun 1977:35).

ABD ve Avrupa'da yapılan siyasi parti incelemelerine bakıldığında partinin ne olduğu konusunda ileri sürülen benzer görüşler şu başlıklar altında toplanabilir(Sarıbay 1996:105):

- Siyasal partileşme olgusu, kişisel veya ortaklaşa olarak kendilerini belirli bir siyasal etiketle özdeşleştiren kişilerin bir araya gelmesi olayıdır. Belirli bir ideolojiyi, programı benimsemek gibi.

- Bu kişilerden bir kısmı hükümet içerisinde veya dışında partisinin hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik eyleminde bulunurlar. Partinin milletvekilleri ve aktif çalışan üyeleri bu kapsam içine alınabilir.

- Bu kişilerin, parti amaçlarını gerçekleştirmek için örgüt kurmaları ve faaliyette bulunmaları yasal prosedür içindedir. Böylece resmi anlamda yasaklanmış ve iktidar için mücadele vermeyen grup/gruplar bu sınıflama dışında kalmaktadırlar.

- Siyasi partiler seçimler için adayların saptanması ve seçmenin desteğini alabilmek için propaganda yapar. Bu bağlamda, siyasi partilerin varlığı seçimlerin yapılmasıyla bağlantılıdır.

Bu bağlamda, tek-partili rejimlerde var olan parti, otoriter-pragmatik tek parti yapısında ise -Türkiye'de CHP'nin 1923-1945 döneminde olduğu gibi-siyasal devşirme, siyasal toplumsallaşma, halkla yönetim arasında köprü olma görevlerini yerine getirdiği için parti olarak kabul edilebilmektedir. Buradan siyasi partileri; hedefledikleri programları hayata geçirmek ve üyelerini iktidara taşıyabilmek için hükümeti kontrol etmeye çalışan amaçlı ve sistemli bir topluluk olarak olarak tanımlamak mümkündür (Kalaycıoğlu 1984:223).

Siyasi partiler, devleti idare etmek için bir programa sahip olmaları ve iktidarı elde etmek için uğraşmalarının, diğer gruplaşmalardan ayırıcı özellik taşımaktadırlar. Bu bakımdan siyasi partileri asıl amaçları iktidar olmak ve iktidardan pay alarak iktidara gelmek ve bunu sürdürmek olan, hükümet aygıtında söz sahibi olmak üzere organize olan kişi ve grupların kişilerin kendi bilinçleriyle oluşturdukları resmi bir örgüttür denilebilir (Sarıbay 1996:109).

Özbudun (1977)'a göre siyasi partileşmenin en önemli özelliği; halkın desteğini sağlamayı şart koşmasıdır. Siyasi parti için ortak bir tanım verilmemekle beraber, yazarlar siyasi partiyi daha önce ortak özellikler olarak verilen unsurların bazılarını vurgulamak suretiyle tanımlamışlardır. Siyasi partiler, toplum içindeki çıkarların birleştirilmesi ve kanalize edilmesi suretiyle, toplayıcı ve birleştirici bir rol oynarlar. Seçimlerde aday göstermek(siyasal devşirme) ve kamuoyunun oluşmasına yardım etmekle siyasal sosyalleşme fonksiyonunu yerine getirirler (Özbudun 1987:92- 108).

Siyasi partiler üzerinde yapılan ilk çalışmalar, program, doktrin ve politikaların tarihçi bakış açısı içinde anlatılmış olduğu, partilerin sistematik analizinin yapılmadığı görülmektedir. Siyasi partilerin gerçek hayattaki işleyişlerini gözlem yoluyla inceleyen ilk bilim adamı M. Ostragorski'dir. Karşılaştırmalı metodu kullanarak, İngiliz ve Amerikan partilerini, parti örgütleri açısından incelemiştir. Ostragorski, bu çalışmalar sonucunda; parti örgütlerinin zamanla bürokratikleşmesi ile, örgütsel amaçların ideolojik amaçların önüne geçtiğini, seçim kazanmak esas amaç olduğu için, partiler arası ideolojik ayrımın giderek azaldığını belirtmiştir. Siyasal parti örgütlenmesi konusunda, R. Michels'in, lider-kitle

ilişkinini araştırdığı çalışması bir diğer örnek olarak verilebilir. Michels, siyasi partilerin - hiyerarşik bir yapıda olması zorunluluğu nedeni ile- örgütlerinin demokratik olamayacağını öne sürmektedir. Diğer bir deyişle siyasi partilerin ufak bir azınlığın aldığı kararlarla yönetildiğini ve oligarşik bir niteliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Bu eğilim "oligarşinin tunç yasası" olarak anılmaktadır. Maurice Duverger ise, modern partilerin örgüt yapısının ayırıcı özellik olduğunu vurgulamış ve partileri; yapılan, parti sistemleri ve seçim sistemlerinin belirleyicilikleri açısından incelemiştir. Ancak, her ülkenin siyasi partilerinin, o ülkeye özgü, coğrafi, tarihi, ekonomik, sosyal ideolojik koşullarının etkisini göz ardı eden yorumu nedeni ile eleştirilmiştir (Özbudun 1987: 112 ; (Sarıbay 1996:129).

2.3. İdeoloji Kavramına Bakış, Siyasal Kültür ve Siyasal Dilin Anlamı

Kurucu meşruiyetin en önemli araçlarından birisi de ideoloji olup bunun başlıca gücü siyasi iktidar çerçevesinde belirlenen hedefler kapsamında topluma yön verme ve toplumu üst kimliklendirme etkinliklerinden gelmektedir. İşlevsel anlamda ideoloji bağımsız olmayıp araç olarak kullanılmasıyla siyasal iktidarın ya da devletin amaçlarıyla ilişkilidir. Devlet ister Platon'un belirtmiş olduğu mutluluk, ister Machiavelli'nin ifade ettiği toplumsal ve siyasal birlik ve bütünlük, ister Hobbes'un savunduğu güvenlik, isterse Hegel'in iddia ettiği özgürlük amaçlarının gerçekleştirici gücü olsun, temelde yatan problem ideolojilerin de devletle aynı işlevi üstlenmiş olacaktır. İdeoloji, kurallı toplum oluşun bir ürünü olup birliktelik ve beraberlik noktasında birleştirici bir fonksiyon olabilmektedir (Mutlu, 2008: 133 ; Çelik, 2005: 162).

Farklı tanım ve yaklaşımların bir arada geçerli olabilmesi, ideoloji üzerine yapılan çalışmalarda bir sorun gibi gözükür. Buna karşılık, ideoloji, "neredeyse hiçbir düşünme ve incelemenin vazgeçemeyeceği bir kavramdır. İdeolojinin farklı tanım ve açılımlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Karpat, 2009: 311-313 ; Mardin, 2009: 22);

- Toplumsal yaşamdaki anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci;
- Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi;
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler;
- Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya hizmet eden yanlış fikirler;
- Sistemli bir şekilde çarpıtılan iletişim;
- Özneye belirli bir konum sunan şey;
- Toplumsal çıkarlar tarafından güdülen düşünme biçimleri;
- Özdeşlik düşüncesi ve toplumsal olarak zorunlu yanılısama;

- Söylem ve iktidarın toplum durumu;
- İçinde, bilinçli toplumsal aktörlerin kendi dünyalarına anlam verdikleri ortam;
- Eylem amaçlı inançlar kümesi;
- Dilsel ve olgusal gerçekliğin karıştırılması;
- Anlamsal kapanım;
- İçinde, bireylerin, toplumsal yapıyla olan ilişkilerinin yaşadıkları kaçınılmaz ortam;
- Toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştürüldüğü süreç.

İdeolojinin bu en üst total belirleyiciliğini kurucu meşruiyet çizgisinin kuramcılarında Hegel'e göre insan, yalnızca devlet ile akılcı varlığa kavuşmaktadır. Amacı ise kişiyi öznel olmaktan çıkarıp devlet aygıtı içerisinde nesnellik kazandırabilmektir. Yine Hegel'e göre insan, tüm insan olma özelliğini özünü bulduğu devlete borçludur. Çünkü sahip olduğu tüm değerler devlet sayesinde var olabilmektedir (Çetin, 2011:203).

İdeoloji kavramını esasen önemli hale getirenler Marks ve Marksizm'dir. Marks'ın geleneksel ideolojilerin durumunu, retinada eşyanın ters görünmesine benzetmesi ve Engels'in "yanlış bilinç" tabirini kullanmasıyla, Marksizm ilk dönemde kavrama olumsuz anlamlar yüklemiştir. Yanlış bilinç; Marks'ın "sosyal yaşam bilinci belirler" tezine karşılık, "bilincin sosyal yaşamı belirlediği" görüşünü nitelemektedir. Kişinin toplum dinamiğini, hayatın maddi unsurları yerine fikirlere bağlı görmesi, "ideolojik düşünme" olarak nitelenmiştir. Anlaşıldığı üzere, Marks, kendi ortaya attığı görüşleri ideoloji olarak görmemekte, geleneksel inanç ve dünya görüşlerine ideoloji diyerek, onları dünyaya yanlış bakmakla suçlamaktadır (Özer, 2011: 61).

Zaman içerisinde Marksizm'in bir ideoloji olduğu iyice belirginleşince, Lenin tarafından Marksizm'den bir ideoloji olarak bahsedilmeye başlanmıştır. Ancak, gerek kurucularının ideolojiye olumsuz anlam yüklemeleri gerekse Marksizm'in daha sonra güç kazanması, ideoloji kavramının Marksizm çerçevesinde daha çok tartışılmasına yol açmıştır. Öyle ki, başlangıçta Marksizm'i "bilim" diğerlerini "ideoloji" kabul eden Marksist yaklaşım, giderek ideolojinin sadece kendi temel izahları çerçevesinde ele alınmasını zorunlu görmeye başlamıştır (Dursun, 2004: 49 ; Çakmak Kılıçaslan, 2008: 118).

İdeolojinin insanda oluşan bir düşünce ve bilinç olarak eşyaya yönelmesi, Marks'ın "sosyal yaşam bilinci belirler" görüşünün revize edilmesini zorunlu kılmıştır. Macar George Lukacs, "gerçeklik, olan bir şey değil oluşan bir şeydir ve oluşması için düşüncenin katılımı gerekir" demek suretiyle, Marksizm'i bir ideoloji olarak kendi gerçeğine uydurmaya çalışmıştır. Bu ifade ile aynı zamanda, Marks ve Engels'in ideoloji için öne sürdükleri "yanlış

bilinç" kavramı da reddedilmiş olmaktadır. Lukacs'ın ideolojiyi olumlaması karşısında Mannheim, yeniden Marksizm'in ilk dönemlerindeki anlayışa dönmüştür. İdeoloji ve ütopya kavramlarını ortaya atarak, ideolojiyi "modası geçmiş inanç", "gerçeklikten koparılmış, miadı dolmuş, mitler, normlar ve idealler kümesi" olarak nitelemiştir. Ütopya ise "zamanından önce ortaya çıkmış" olmakla yine de "gerçek dışı" sayılsa da anlam olarak olumlanmıştır (Çebi, 1997: 14-17 ; İnal, 1997: 150).

Mannheim'e göre, modern tarihte dört önemli ütopya örneği meydana çıkmıştır. Bunlar; (1) bin yılında çok büyük ve doğaüstü gelişmeler olacağı inancı olan Kliasma, (2) Liberal hümaniter görüş, (3) Muhafazakâr (tutucu) düşünce ve (4) öncekilerin özelliklerini kendinde toplayan Komünist-Sosyalist görüştür (Kaya, 2004: 70-71).

2.4. İdeolojilerin Tipolojisi

Terim olarak Ortaçağa kadar uzanan ideolojinin kurumsal ve kuramsal anlamda ele alınışı Fransız aydınlanmasıyla başlamıştır denilebilir. Terim olarak ilk kez kullanan ve bilimsel literatüre kazandıran İdeolojinin Unsurları (Éléments d'idéologie) (1817-1818) isimli çalışmasıyla Fransız araştırmacı Antoine Destutt de Tracy (1755-1836)'dir. Tracy, ideolojiyi diğer bütün düşünce bilimlerine kaynaklık edecek bir kavram olarak ideology terimini önermiştir. Yazara göre ideology, metafizik veya dinsel önyargılardan uzak olarak düşüncelerin rasyonelleştirilerek araştırılması ve toplumun mutluluğuna giden yolu açabilecek bir kavramdır (Barth, 1961:2-3).

Yazar, ideolojiyi iyimserliğe ve toplumsal mutluluğa giden yolda olumlu bir yaklaşımla ele almış olup insanların önceden herhangi bir bilgi ile donanmadıklarını, tabularının olmadığını ve kişisel düşüncelerinin temellerinde evrensel arzu ve gereksinimlerinin bulunduğunu ileri sürerek insan olmanın getirdiği şeylerle toplum arasındaki uyumun ve nihayet toplumsal mutluluğunun ideolojiyi ile elde edilebileceğini savunmaktadır. Toplum ve bireyin uyumu için ise evrensel yasalarını ve doğruları ortaya çıkarabilecek düşüncelerin ve bu düşünceleri elde edebilecek düşünce sistemlerinin de rasyonel imgesi de ideolojidir (Barth, 1961:2-3).

Ancak Tracy'nin, kavrama dair ileri sürdüğü olumlu yaklaşım çok uzun sürmemiştir. İdeolojiye dair olumlu yaklaşım zamanla kavramı olumsuz neticelerin sebepleri arasında anılması ile dönüşüm geçirmiştir. İdeoloji Fransız aydınlanma sürecinden doğan ve toplum mutluluğunun hangi yöntemlerle ve nasıl sağlanabileceği üzerine düşünce geliştirme sistemi olarak ortaya çıkmışsa da terimin popüler hale gelmesi Karl Marx ve onu izleyenler sayesinde

olmuştur. Bu nedenle ideolojiler esasında temel olarak Marksist ve Marksist olmayan yaklaşım bağlamında ele alınabilmektedir (Kılıçaslan, 2008: 29). Ancak çalışmanın temel düşüncesinden uzaklaşmamak adına ideolojiler Andrew Heywood (2013)'un tipolojisine göre aşağıda açıklanmaya çalışıldığı şekilde sınıflandırılmıştır.

2.4.1 Komünizm

Komünizmin ne olduğu konusunda ortaya konan kavram çeşitliliği ve farklılıkları nedeniyle, terimin açıklanmasında Komünist Parti Manifestosuna bakılmasında yarar vardır. Komünist Parti Manifestosu, komünizmin anlaşılabilmesinde sosyalizm ve marksizm için başucu kitaplarından biridir. Özellikle işçi sınıfının bir sınıf olarak tanımlanması ve komünist bir devlete gidiş yolunu göstermesi nedeniyle de önemlidir. 1848-49'lu yıllarda gerçekleşen işçi özgürlükleri hareketinin önce kanla bastırılmasının ardından da pasifize edilmesinden yıllar sonra 1860'ların sonunda, sanayileşmiş Avrupa ülkelerinde işçi sınıfının yeniden uyanışının belirtileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Yaşanan sürece ilişkin en önemli belgelerinden birisi Komünist Manifesto olup Karl Marx ve Friderich Engels tarafından tanımlanan, maddeci tarih anlayışının, kapitalist toplumun tahliline uygulanışını açıklar. Ancak yazıldığı 1847 yılında döneminin işçi sınıfı tarafından ilgiyle karşılanmasa da özellikle 1871 Paris Komünü sırasında ilgi görmüş ve sosyalizmin temel metinlerinden biri haline gelmiştir. Komünist Parti Manifestosu'nu önemli hale getiren diğer bir neden ise, yeni bir dünya görüşünün de metni olmasıdır. Komünist Manifestom' un doğması tarihsel koşulların bir neticesi şeklinde olmuştur. I. Enternasyonalin de temellerini oluşturacak olan bu metnin yazıldığı zamana bakıldığında, işçi sınıfının dağınık bir görünümde olduğu ve farklı örgütlerin bir araya gelmesiyle oluştuğu görülür. Marx ve Engels'in önemli katkıları olan manifesto etrafında oluşturulan Komünistler Birliği önemli bir aşamanın da göstergesidir. Şöyle ki; Haziran 1847'e Haklılar Birliği'nin adının Komünistler Birliği olarak değiştirilmesi kararlaştırılırken, "tüm insanlar kardeştir" ifadesinin yerine " tüm ülkelerin işçileri birleşin" ifadesi almıştır. Bu da yaşanan hızlı ve farklı değişim hakkında fikir sahibi olmaya yetmektedir (Korsch, 1991: 134-135).

Manifestoyu oluşturan kaynaklar ise yaşanan tarihsel gelişmeler ve Marx'ın öncesinde sahip olunan zengin felsefi birikimdir denilebilir. Toplumu yeniden düzenleme ve yeni yapılar kurmak düşüncesinde olan sosyalistlere, modern sanayi toplumunun sınıfsal niteliğini inceleyen çalışmalarıyla Marx esin kaynağı olmuştur. Manifestomun daha öncekilerden farkı, sınıfların varlığının üretimin gelişimindeki belirli tarihsel evrelere bağlı olduğu, sınıf savaşımının zorunlu olarak proletarya diktatörlüğüne varacağı, bu diktatörlüğün bütün

sınıfların ortadan kaldırılmasına ve sınıfsız bir topluma geçişten başka bir şey olmadığını göstermesiydi. Sosyalizmin kaçınılmazlığı anlatılırken, kapitalizm, teknolojiadaki ilerlemeler karşısında yoksulluğa neden olurken kendini yıkacak olan sınıfı yani işçi sınıfını yaratır. İşçi sınıfı partilerinin rolü, çalışan yığınların kurtuluş hareketlerine önderlik etmektir (Struik, 1991:11-12).

Komünist Manifesto dört bölümden oluşmakta olup bunlar Burjuva ve Proleterler, Proleterler ve Komünistler, Sosyalist Komünist Yazın, Komünistlerin Çeşitli Muhalefet Partileri Karşısındaki Konumlarıdır. İlk bölümde, sınıf tahlili yapılırken, burjuvazi ve proletaryanın tarihsel süreç içindeki gelişimleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Mevcut toplum yapısı içinde sürekli bir iç savaş yaşandığı, burjuvazi ve proletaryanın çatışma halinde olduğu dile getirilir. Sınıf tahlilinde, "şimdiye kadarki tüm toplumların tarihi, sınıf savaşından tarihidir. Özgür insan, köle, serf-bey, patrisyen-plep, vb. ve toplumun iki büyük sınıfa bölündüğünü, burjuvazi ve proletaryadan oluştuğu söylenmekte, Marksist sınıf tahlili yapılmaktadır. Bu iki sınıfın sürekli çatışma halinde olması, açıkça bir ihtilal ve burjuvazinin proletarya tarafından zor yoluyla devrilmesinin temellerinin atılmasına imkan sağlamaktadır (Şahin, 2004:15).

Burjuvazinin feodal kalıntılar üzerindeki yükselişi ve modern burjuvazinin oluşum süreci de ayrıca açıklanır. Kapitalizm, feodalizmden doğmuş ve gelişmiş, kapitalist sınıf üretim ve değişim tarzında ortaya çıkan hızlı ve seri devrimin ve uzun dönemli gelişmenin ürünüdür. Modern parlamenter devlette güç kazanmış, kendi gelişimi içinde devrimci bir rol oynamıştır. Bu sınıf modern sanayiinin büyük ve yeni üretici güçlerini yaratırken, aynı zamanda kendini yok edecek olan proletaryayı da yaratmıştır. Proleter hareket ise diğer tüm hareketlerden farklı bir yere konur. Diğer tüm hareketlerden farklıdır çünkü Proleter hareket, büyük çoğunluğun, büyük çoğunluğun çıkarına olan bilinçli bağımsız hareketidir. Bunun yanında proletaryanın zaferi de kaçınılmaz oluşu belirtilir. Görüldüğü üzere ilk bölümde, burjuvazi ve proletaryanın oluşum süreçleri, sınıf tahlili, değişen üretim güçleriyle üretim ilişkilerinin uyuşmaması sonucu, proletaryanın güçlenerek tek devrimci sınıf olabileceği, zaferinin kaçınılmazlığı, proleterlerin diğer sınıflar karşısındaki konumlarının detaylı dökümü anlatılır (Korsch, 1991: 134-135).

İkinci bölümde, komünistlerin oynadıkları rol tarif edilirken, proleter hareketin devrime giden yolu gösterilir. Komünistlerin amaçlarının ne olduğu açıklanırken, kendilerine yöneltilen eleştirilere de cevap verilir. Komünistlerin diğer işçi sınıf partilerinden ayıran özelliği, acil hedef olarak, proleterlerin sınıf olması, burjuvazinin egemenliğinin yıkılarak,

siyasal gücün proletarya tarafından ele geçirilmesidir. Bunun yanında ücretli emek, özel mülkiyet, eğitim, vb. konularda komünist teori anlatılırken, ulusallık konusunda ise işçilerin vatanının olmadığı belirtilmiş, ileriki tarihlerde kurulacak olan I. Enternasyonelin ana ilkelerinden biri de ifade edilmiştir. Üçüncü bölüm, sosyalizmin farklı şekillerinin anlatıldığı ve eksik taraflarının gösterildiği bir içerik taşımaktadır. Gerici, tutucu, eleştirel-ütopik sosyalizmin eksik yanları, bilimsel sosyalizmin çerçevesi de çizilir. Son bölümde ise, komünistlerin mevcut çeşitli muhalefet partileri karşısındaki konumları ülkeler örnekleriyle değerlendirilirken, özellikle Almanya üzerinde durulur (Struik, 1991:11-12).

7 Haziran seçimleri sonrası, 212 kullanım sıklığı ve % 0,36 oranla Komünizm' de öne çıkan isim Ak Parti olmuştur. 1 Kasım seçimleri sonrası ise, 51 kullanım sıklığı ve % 0,13 oranla öne sürülen isim CHP' dir.

2.4.2. Liberalizm

Liberalizm; özgürlükçü bir sosyal, siyasal ve ekonomik sistem olup ortaya çıkışı ve gelişimi boyunca özgürlük alanında kendine yer açmaya çalışmıştır. Temel (bireysel haklar), özgürlük ve adalet, refah, liberal demokrasi, çoğunluğun tahakkümünün önlenmesi, bireysel insandan başlayarak, azınlığın hayatın her alanında çoğunluğa karşı korunması gibi çağdaş uygarlığın temel nitelikleri, liberal düşüncenin şekil kazanmasıdır denilebilir. Liberalizmin temel öğeleri, bireyin hak ve özgürlüğü, pazar ekonomisi ve serbest rekabet ortamı, ulusal düzeyde sınırlı ancak uluslararası politikada güçlü devlet olarak verilebilir. Liberalizm, kişinin maddi/ manevi durumuna önem veren, hak/hürriyetine saygı duyan, insana güvenen, devleti ise; insan ve insan topluluğunun ihtiyaçlarını karşılama vasıtası olarak gören bir sistemdir. Bu anlayışla ekonomide güdümcülük, himayecilik veya devlet kapitalizmini değil, ekonominin tabii kanunlarını benimser. Sendika, toplu sözleşme, grev, lokavt hakları liberalizmin ve sözleşme hürriyetinin bir sonucu olarak doğmuştur. Toplumu sınıflı ve çoğulcu bir yapı olarak ele alır (Kılıçaslan, 2008: 2-3).

Liberalizmin tarihi gelişimine bakılacak olursa; bu görüş, modern çağın toplum felsefesi olarak doğmuştur. Başta John Locke, David Hume ve Adam Smith olmak üzere, aydınlanma geleneğinin düşünürleri tarafından şekillenmiş, on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda ise hakim öğreti durumuna gelmiştir. On dokuzuncu yüzyılın ilk yansında faydacılığın ve sosyalizmin etkisinin artması ile çekiciliğini yitirmiştir. Bu dönemde "yeni liberalizm" adı verilen ve sosyalizme göre biçimlendirilen sosyal liberalizm doğmuştur. Bu yaklaşım, siyasal planda aktif devleti gerekli kılmaktadır. Böylelikle toplum içinde devletin

rolü artmış ve geleneksel roller dışında, eğitim ve sağlık alanını da kapsamıştır (Kılıçaslan, 2008: 2-3). Liberalizmin ana akım türleri aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

Klasik liberalizm: Klasik Liberalizm, 17. ve 18. yüzyıllarda biri siyasi diğeri İktisadi olmak üzere iki boyutlu bir düşünce sistemi olarak gelişmiştir. Bu gelişimin siyasi boyutu tabii hukuk ve insan hakları teorisi ile sosyal sözleşme ve anayasacılık teorilerine dayanmaktadır. İktisadi boyutta ise piyasa ekonomisi ve sözleşme özgürlüğü klasik liberalizmin temel ilkelerini oluşturmaktadır. Ayrıca bu dönemde revaçta olan Aydınlanma felsefesi ve rasyonalizm akımı da bu düşünce geleneği üzerinde etkili olmuştur.

Neo-Liberalizm: 1960'lı yılların sonlarına değin uygulanan "müdahaleci ve yeniden dağıtımçı" niteliğindeki Keynesyen ve refah devleti anlayışı sonucu uygulanan politikalarla devletin ekonomideki rolü ve fonksiyonları pek çok ülkede genişlemiştir. Devletin büyümesinin ortaya çıkardığı kronik bütçe açıkları yüksek vergi yükü, enflasyon vb. gibi yeni sorunlar ve 1970'lerde yaşanan stagflasyonla Keynesyen teori ve sosyal-refah devleti anlayışı tıkanmıştır. Bu durum iktisatçıları ve siyaset bilimcileri yeni çözüm arayışlarına yöneltmiştir. "Refah devletinin tıkanması kapitalizmin bir düzen olarak her yönü ile yeniden yapılanmasını" ve klasik-liberal argümanların hızlı bir şekilde teorik ve pratik açıdan gündeme gelmesini ve işlerlik kazanmasını sağlamıştır. Sosyoekonomik alanda, bir yeniden yapılanma sürecine girilmiştir. Bu yeniden yapılanma sürecinde "devletin sosyo -ekonomik konumu ve işlevleri sorgulamaya başlanmış ve devletin radikal bir biçimde küçülmesi gereği ileri sürülmeye başlanmıştır. Bu gelişmeler sonucunda da devletin küçülmesi, özelleştirme, pazarın koşulsuz egemenliği, negatif özgürlük gibi değerler ön plana çıkmıştır. Ayrıca bu gelişmeler politik yaşamda da ifadesini ve pratiğini bulmuştur. Popüler deyimleriyle "Reaganizm - Thatcherizm" hemen hemen dünyanın her yöresinde kapsamlı ve etkin bir uygulama olanağı bulmuştur. Bu gelişmelerin yaşandığı dönemde 1980'li ve Özal'lı yıllarda ülkemizde de liberalist politikalar ve eğilimler ön plana çıkmıştır (Heywood, 2013:67-72).

Liberalizmi yeniden yükseltmek için önemli olan liberalizmi bilimsel alanda güçlendirecek çalışmalar yapmak ve aydın elitleri yeniden kazanmaya yönelmektir. "Hayek şöyle diyordu : Liberalizmin en parlak dönemlerdeki ayırt edici özelliği, fikirlerinin gücüne olan inancıydı. Eğer bu inancı yeniden kazanabilirsek savaş kaybedilmemiş demektir."201 Hay ek'in bu düşüncesi yapılan çalışmalarla başarı kazanmış ve liberalizm, 20. yüzyılın ikinci yarısında önce güçlü bir entellektüel birikimle tarih sahnesine yeniden geldi. Daha sonra ise siyasal sosyal iktisadi ve felsefi alanda liberalizmin hakimiyeti gelmiştir. Fukuyama ise, liberalizmin yeniden yükselişini şöyle değerlendiriyor: Batı liberalizmine kayda değer

alternatiflerin tükenmesiyle ekonomik ve politik liberalizmin kesin zafer kazandığını ve Batılı liberal demokrasilerin insanlığın yönetiminin nihai şekli olarak evrenselliğini ilan ettiğini belirtiyor. Tarihin ve ideolojilerin sonunu, Batı liberalizminin de kesin zaferini ilan eden Fukuyama' nın en büyük yanlışı, bütün toplumları Batı zihniyeti ile değerlendirmesi ve ilerlemeci bir tarih görüşüne sahip olmasıdır (Heywood, 2013:67-72).

Kısaca neo-liberalizm, liberal gelenekteki "sosyal liberalizm ve refah devleti doğrultusunda "20.yüzyılda kendisini gösteren liberalizmden uzaklaşmaya karşı klasik liberal tezlerin yeniden canlanmasını ifade etmektedir. Bu yönelik liberal düşüncenin ilgi odağını yeniden toplumdan bireye , pozitif özgürlükten - negatif özgürlüğe taşımakta ve serbest piyasanın önemini yeniden vurgulamaktadır. Bu nedenle neo -liberalizm klasik siyaset ve iktisat teorisinin bir restorasyonu veya bir aslına dönüş hareketi olarak da görülebilir. Burada klasiklerden farklı olarak devletin ekonomik teorisi geliştirilmiş ve devletin rolü geleneksel hizmetlerden başka eğitim ve sağlık gibi alanları da kapsar duruma gelmiştir (Heywood, 2013:67-72).

7 Haziran ve 1 Kasım seçimleri sonrası Liberalizm' de öne çıkan isim CHP olmuştur. 7 Haziran' da 760 kullanım sıklığı ve % 1,66 oranla öne çıkarken, 1 Kasım' da bu oran 185 kullanım sıklığı ve % 0,46 olmuştur.

2.4.3. Muhafazakârlık

Muhafazakarlık temelde, modernlik-öncesi geleneksel toplumsal fonksiyonların değerine inanır. Bu öğretinin özünde, modern toplumun liberal bakış açısına dayanan, bireyci-sözleşmeci ve rasyonalist yapısına karşı olmak yatar. Klasik muhafazakarlığın gözde değerleri geleneksel toplumun dayanışmacı cemaatçi ve hiyerarşik yapısında saklıdır. Geleneksel toplum; toplumsal ve ahlaki bağların aile, dini cemaat ve mesleki zümreler gibi "aracı" kuruluşlarla korunduğu "uyumlu ve düzenli" bir toplumdur. Bu toplumda din, aile, ahlaki ve manevi bağlar insanları bir arada tutar toplumsal tabaka ve sınıfların hiyerarşisi ile mesleki zümreler, toplumsal uyum ve düzeni korumak üzere işlev görürler (Çeğin ve Arlı, 2004. 71-73).

Muhafazakarlık, esasında liberalist düşünceye karşı çıkan ve hali hazırdaki durumu koruma eğilimli bir düşünce hareketidir. Muhafazakar doktrin, Avrupa toplumlarının geleneksel siyasal ve toplumsal düzenini savunmak için oluşmuştur, temelde anti-demokratiktir. Bu nedenledir ki, saf muhafazakârlık bir gelenekçiliktir. Yeni-muhafazakarlık anlayışı ise, modern toplumla uyum arayışının sonucu olarak, bireysel özgürlüğe-aşın

özgürlüğün toplumsal uyumu tahrip ettiği düşüncesi korunarak- yer vermiştir; bu bağlamda birey, mensubu bulunduğu toplumun üyesi olarak ele alınmaktadır (Karpat, 2009: 311).

7 Haziran seçimleri sonrası, 150 kullanım sıklığı ve % 0,37 oranla Muhafazakarlık' da öne çıkan isim CHP olmuştur. 1 Kasım seçimleri sonrası ise, 20 kullanım sıklığı ve % 0,05 oranla öne sürülen isim MHP' dir.

2.4.4. Sosyalizm

Sosyalizm, pek genel bir şekilde, üretim araçlarında özel mülkiyet yerine kolektif mülkiyeti ikame etmeyi ve insanın insanı sömürmesini önleme; üretimin kar amacıyla değil fakat toplumsal ihtiyaçların tatmini amacıyla, planlı bir şekilde yapılmasını; kişinin özgürleşmesini hedef tutan bir düşünce akımı olarak tarif edilebilir. 19. yüzyılda bu doktrinin gelişmesinde, bir taraftan kapitalizmin geniş halk kitleleri üzerindeki olumsuz sonuçları; bir taraftan da liberalizmin, bir ideoloji olarak, vaat ettiği şartlar büyük ölçüde etkili olmuştur. Kapitalizmin yarattığı somut gerçekler ile liberalizmin vaat ettikleri arasındaki farkların doğurduğu sosyalist eleştiri, aynı zamanda, 19. yüzyıl batı Avrupa'sının hakim düşünce akımlarının da etkisi altında kalmıştır. Çarlık Rusya'sında sosyalist düşünce ise bu ülkenin iktisadi şartları ve düşünce akımlarının rengini taşımıştır. Fakat her yerde, sosyalist eleştiri, kapitalist sistemi ıslat etmek değil de, onun yerine yeni bir toplumsal-iktisadi düzen getirmek özlemi ile kurumsallaşmıştır.

İkinci Dünya Savaşından sonra, dünya kapitalist ve sosyalist diye iki bloğa ayrılmış, sosyalist Rusya'nın emperyalizmi, bu savaş sonucu Doğu Avrupa ülkelerinin işgalini müteakip kendini özellikle gelişen ülkelerde hissettirmeye başlamıştır. Sistemin uygulandığı Sovyet Rusya'sı aynı eylemini Doğu Asya Ülkelerinde ve Küba'da da devam ettirmiş ve bazı ülkelerde başarılı olmuştur. Sosyalist sistem her ne kadar sanayi devrimi ve kapitalizmin müesseseseleşmesi ile beraber bir tepki ve alternatif sistem olarak ortaya çıkmış olsa bile felsefi temelleri materyalist düşüncenin başlangıcına kadar gitmektedir. Esasen sosyalist iktisat anlayışı gelişen ve değişen teknolojinin ülke ekonomileri, devlet yönetimi ve toplumlar üzerinde meydana gelen etkilenmeler neticesinde ortaya çıkan önemli bir siyasi bir anlayıştır. Sosyalizm bir siyasi sistem olmanın yanında, aynı zamanda ekonomik, kültürel, felsefi ve ideolojik bir süreçtir (Heywood, 2013:117-121).

Ünlü iktisatçı E. Roll'e göre sosyalizmin ilham kaynağı liberalizmdir. Bu düşünürün göre; tabii kanun felsefesi ve faydacı felsefe hem devrimci hem tutucu yoruma elverişliydi. Kapitalizm daha önceki iktisadi sistemlerin hepsinden daha devrimci olmuş, gelişmesini

engelleyecek bütün eski kurumları yıkmıştı. Bunu bir sınıfın menfaati değil fakat tüm insanlık için yaptığı iddiasındaydı. Özgürlük, eşitlik, adalet, en büyük sayı için en büyük mutluluk gibi sloganlar, bir ideal çağın inşa edildiği ümidini uyandırıyor. Fakat yeni düzen bu ümitleri gerçekleştiremeyince, işler kendisi aleyhine döndü. İnsanlar devlete akılla baktılar ve yeni bir düzen için çalıştılar. Liberal felsefeye dayanan bu hareketten sosyalizm ilhamını aldı. Liberalizmin temelini teşkil eden akıl, sosyalizmin de temelini teşkil etmiştir. Fakat liberalizmin toplum düzenini veri ve değişmez kabul eden pasif akılcılığına karşı, sosyalizmin temelinde aktif bir akılcılık vardır (Heywood, 2013:117-121).

Sosyalizm, her şeyden önce, kapitalist sanayiın yarattığı belirli kötülöklere bir "isyan" hareketi olarak düşünölebilir. Şöyle ki kapitalist sanayileşme olayı kapitalist sınıfın yanında gittikçe büyüyen bir ücretli işçi sınıfı yaratmıştır. Ücretli işçi, feodal düzenin kalkmasıyla hukuk açısından özgürlöğe kavuşmuş olsa; -serbest iş mukavelesi yapabiliyor olsa; kanun karşısında eşit sayılsa da, üretim araçları mülkiyetine sahip olan kapitaliste gittikçe daha fazla bağılı hale gelmiştir. İktisadi eşitsizlik, sertliğin kalkmasının önemini azaltmıştır; zira gücü farklı iki tarafın yaptığı iş mukavelesi feodal Lord'un ki kadar zalim olabilmıştır. Bundan başka, 19. yüzyıl kapitalizmi sık sık iktisadi krizlerle sarsılmış ve işsizlik "iktisadi emniyetsizliğı" de beraberinde getirmiştir. Makineleşme ve teknik yeniliklerin uygulanmasının getirdiğı işsizlik buna ilave edilmelidir. İşsizlik dolayısıyla, işçinin orta çağda sahip olduğı iş emniyeti de kaybolmuştur. Bu sebeplerden ötürü, sosyalist eleştirinin üzerinde durduğı başlıca "kötölöklere" olarak iktisadi krizler ve kapitalist mülkiyet ilişkileri olağan kabul edilebilir (Heywood, 2013:117-121).

7 Haziran seçimleri sonrası, 437 kullanım sıklığı ve % 0,44 oranla Sosyalizm' de öne çıkan isim Ak Parti olmuştur. 1 Kasım seçimleri sonrası ise, 196 kullanım sıklığı ve % 0,48 oranla öne sürölen isim CHP' dir.

2.4.5. Milliyetçilik

İnsanlığın bir bütün olarak temele alınması çabaları esnasında, bu bütünü oluşturan ana unsurlardan birisi olarak farklı kültürler ve milletler olduğı görölmüştür. Her ne kadar evrenselci ve ilerlemeci sosyal düşünürler, modernleşmeyle beraber bütün insanlığın aynı süreci yaşayarak birbirine benzeyeceğini, gittikçe bütünleşeceğini, farklılıkları giderek azaltacağını ve insanlığın olumlu bir sona varacağını varsaysalar bile yaşanan gerçeklikler bunları çürötmüştür. Bunların ciddi eleştirilerini daha önceki bölümde gördüğümüz üzere, insanlık evrensel bir bütönlük oluşturamamış, beklenen barış ve gelişmişlik düzeyine

ulaşamamıştır. Bunun için önemli olan çevrimsel tarih (sosyal değişme) tezini savunan düşünürlerin tartıştığı gibi farklılıkların nasıl açıklanacağıdır (Atasoy, 2003: 57-59).

Farklılıkların boyutu üst düzeyde tutulduğu takdirde medeniyet veya üst kültür sistemi terimleriyle açıklanabilirken, ulus-devletlerin üzerinde inşa edildikleri birimler olarak millet önemli bir birim olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar bilinmeyen zamanlardan beri toplu yaşamaya devam etmektedir. İlk insan topluluklarının "millet" olduğunu iddia etmek mümkün olmamakla beraber, milletlerin ne zaman ve nasıl oluştuğu da çeşitli varsayımlara dayalı iddialardan ibaret kalmaktadır. Fakat inkar edilemeyecek bir gerçek olarak ilk çağlardan beri küçük gruplar halinde de olsa toplulukların birbirinden farklı birtakım özellikler taşıdıkları bilinmektedir (Baydur, 2004: 33-34).

Özellikle Batı Orta Çağında yaşanan baskı ve zulmü altında insanlar ve toplumlar yeni arayışlara yönelmesine sebep olmuştur. Bu yönelişlerin en önemlisi otoritenin merkezi durumundaki Vatikan'a ve temsil ettiği katı Katolik Hıristiyanlığa karşı yeni ve rasyonel bir din anlayışı olarak Protestanlığa doğru yaşanmıştır. Reform hareketiyle birlikte Katolik Hıristiyanlığın ve kilisenin merkez olmaktan çıkmaya ve yerine insan merkezli bir anlayışın geçmeye başladığını görüyoruz. Artık Orta Çağın geniş sınırları olan ve ilahi temelleri olan teokratik devletleri ortadan kalkmaya başlamıştır. Orta Çağdan yeni çağa geçişte eskinin ve geleneksel olanın yerini yeni ve modern biçimler almaya başlamıştır. İşte bu modern biçimin ilk örneklerinden birisi Machiavelli'nin devlet ve toplum ile ilgili öne sürdüğü görüşlerdir (Atasoy, 2003: 57-59).

Milli kimliğin ve milli farklılaşmanın fark edilmesi ve ifade edilmesi Orta Çağ sonrası modernleşme döneminde mümkün olmuştur. Özel bir grubun mensupları, sadece grubun dışındakilerle farklılıkları bakımından benzerlik arz ederler. Grup mensupları benzer şekillerde giyinir, yerler, aynı dili konuşurlar ve kendilerini ötekilerden farklı hissederler. Kendilerine mahsus semboller, gelenekler, kahramanlar ve yaratıcılıklar ile farklı bir kimlik oluştururlar Bu farklı kimlik ve milli deha düşüncesi on sekizinci yüzyılda bazı düşünürlerin yazılarında kendini gösterir. İngiliz yazar Lord Shaftesbury Britanya için "milletimizin yükselen dehası" ifadesini kullanır. Milli kimlik veya daha sık olarak milli karakter fikri aynı dönem yazarlarından Montesquieu ile Rousseau'da da görülür. Rousseau, izlenmesi gereken ilk kuralın milli karaktere ait olması gerektiğini, her halkın bir kişiliği olduğu veya olması gerektiğini, eğer bundan yoksunsa kazandırmak gerektiğini belirtir (Smith, 1999: 123).

Milliyetçilik, kökenini ve kavramsal manasını Fransız Devrimi ile başlayan ulusal bilinç ile Orta ve Doğu Avrupa'daki hareketlerden alır. Avrupa tecrübesi açısından

milliyetçilik, aynı dili konuşan, bu dil ile getirilmiş çeşitli kültürel karakteristikleri kapsayan bütün insanları tek bir bağımsız devlete toplayan ve bu dilde yöneten bir hükümete sadakati gerektiren bir ideolojidir (Nisan, 2012: 70-72).

Milliyetçilikten eğer her biri kendine özgü karakter taşıyan uluslardan kumlu bir dünyayı varsayan (ulusal birlik ve ulusal kimlikler tayin etmeye çalışan ve bunu sürdürmeyi amaçlayan) ideoloji ve hareketleri, yani ulusa karşı duyulan aşırı sadakat kastediliyorsa "milliyetçilik" in tarihi 18. yüzyılın sonlarından başlar. Milliyetçilik kavramı, bu tarihten başlayarak ülkelerin iç ve dış politikaları açısından önemli bir yere sahip olmuştur. Bu durumu Oran şu şekilde ifade etmektedir: "Birçok kavram ve onların eylem alanına yansımaları olan toplumsal hareketler, en hızlı devirlerini yaşadıkları zamanlar, genellikle tarih kitaplarına mülk oldukları halde, milliyetçilik 19. yüzyılda fırtına gibi estikten sonra (Heywood, 2013: 173), 20. yüzyılın ikinci yansında büyük bir atılım yaptı. Oran'ın milliyetçilik kayranımının ortaya çıkışıyla ilgili tespiti ise şöyledir (Şen, 2004: 48);

"Her toplumun egemen ideolojisi acımasızdır; kendisine karşı geleni yok eder. Ortaçağ toplumunda kilise en güçlü mal sahibi olduğundan, dönemin toplumsal dayanışma ideolojisi din'dir. (Tanrı'ya yöneliktir). Mutlakiyetçi krallıkların ortaya çıkmasıyla başlayan yeni üretim biçimiyle, yeni devletin sadakat odağı, laik veya kişisel prens tarafından oluşturulur, sonra bujuvazi krala ihtiyaç kalmayacak kadar güçlenir. Artık ulusal devlette toplumsal ve ekonomik ilişkiler kişisel olmaktan çıkmış kurumsallaşmıştır. Kişi eskisinden daha çok manevi dayanak gereksinmesi içindedir. Organik dayanışma gecikmiştir. Dayanak noktası ilahi niteliğinden ayrılmış, seküler bir nitelik kazanmıştır. Toplum, çevresinde birleştirecek güçlü bir otoriteye ihtiyaç vardır. Toplumun sınırları çok genişlemiştir. İşte bu laik ve kolektif ideoloji 'milliyetçilik' olmuştur." (Milliyetçilik: Bireylerin ait oldukları milletin varlığını ve birliğini sürdürmesi ve yüceltmesi için diğer bireylerle ortak çalışma bilincine sahip olmasıdır.)

7 Haziran ve 1 Kasım seçimleri sonrası Milliyetçilik' te öne çıkan isim MHP olmuştur. 7 Haziran' da 447 kullanım sıklığı ve % 1,05 oranla öne çıkarken, 1 Kasım' da bu oran 500 kullanım sıklığı ve % 1,07 olmuştur.

2.4.6. Anarşizm

Anarşizm, devletin otoritesini reddeden ve gönüllü kurumların insanın doğal toplumsal eğilimlerini ifade etmeye en uygun olduğunu öne süren sosyal bir felsefedir. Tarihsel olarak "hükümeteşizlik" ifade eden Yunanca "an archos" kelimesinden türemiş olan "anarşist" kelimesi başlangıçta bütün kanunları tanımayan ve kaosu tırmandırmayı isteyeniy göstermek için aşağılayıcı anlamda kullanılmıştır. Anarşizm, İngiliz İç Savaşı ve Fransız Devrimi

boyunca partilerin çoğu tarafından siyasi yelpazenin Sol kanadında duranları eleştirmek için kullanılmıştır. Pozitif felsefenin kabul ettiği tanımlamanın ilk kullanımının P. J. Proudhon tarafından *Qu'est-ce que la propriété?* (Mülkiyet Nedir?, Paris,1840) adlı eserinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Burada o, kendini bir anarşist olarak tanımladı. Çünkü o, otoriteye dayanan siyasi organizasyonun, gönüllü sözleşmeye dayalı toplumsal ve ekonomik organizasyonla yer değiştirmesi gerektiğine inanıyordu (Woodcock, 2003: 370-371 ; Uğur, 2010 135).

Anarşizm, sorumlu bireylerin gönüllü işbirliğinin sırf daha adil ve eşitlikçi olmayıp aynı zamanda sonuçlan açısından uzun vadede otoriteye dayanan yönetimden daha ahenkli ve düzenli olduğu inancıyla, sosyal hayatla uyumlu azami özgürlüğü hedefler. Anarşist felsefe hiç biri geleneksel olarak tanımlanamayacak birçok şekil almış olup temsilcileri kasıtlı olarak anarşizmin açık ve değişebilen bir doktrin olduğu görüşünü işlemişlerdir. Bununla birlikte, onun bütün farklı biçimleri, mevcut iktidarla yönetilen toplumların onların yerine geçmesi gereken geleceğin özgürlükçü topluma ilişkin bir vizyon ve normal siyasal uygulamaların dışında yöntemlerle bu topluma ulaşmaya yönelik tasarlanmış bir yolla eleştirmede birleşirler. Anarşizm genelde devleti reddeder. O, demokratik süreçlerin değerini reddeder çünkü onlar bireyin elinde tutulması gereken sorumluluğunu başkasına havale eden oy çokluğu yönetimini esas almaktadır. O, ütöpik felsefeleri eleştirir çünkü onlar gelişme göstermeyen (statik) ideal bir toplumu hedef alır. O, enternasyonalizm ve federalizme eğilim gösterir ve ekonomik organizasyon ile ilgili problemlere yönelik anarşistlerin görüşleri birbirinden oldukça farklılık arz etse de, onların tamamının W. Godwin'in birikmiş mülkiyet olarak isimlendirdiği şeyi reddettiği söylenebilir (Woodcock, 2003: 370-371).

Anarşist savunmacılar görüşlerinin kaynağını ilkel hükümeteşiz toplumlara kadar geriye götürmeye yönelik teşebbüslerde bulunmuşlardır. Aynı zamanda, farklı dini veya felsefi nedenlerle hükümet kurumlarını eleştirmiş, siyasi faaliyeti reddetmiş veya bireysel özgürlüğe büyük değer vermiş çok sayıdaki öğretmen ve yazar arasından anarşist öncüleri arama eğilimi var olmuştur. Bununla birlikte, her ne kadar bazı temel özgürlükçü fikirler farklı derecelerde bu insanlar ve hareketler içinde var olmuşsa da, gelişmiş bir sosyal felsefe olarak ilk anarşizm biçimleri, ortaçağ döneminin dağıldığı, reformasyonun radikal, ayrılıkçı aşamasına vardığı ve modern siyasi ve ekonomik örgütlenmenin olgunlaşmamış biçimlerinin ortaya çıkmaya başladığı Modern çağın başında görülmüştür. Diğer bir deyişle, kapitalizm ve modern devletin ortaya çıkması farklı biçimlerde en temelde onlara karşı çıkan felsefenin ortaya çıkmasıyla paralellik arz etmektedir (Woodcock, 2003: 370-371).

7 Haziran seçimleri sonrası, 89 kullanım sıklığı ve % 0,09 oranla Anarşizm’ de öne çıkan isim Ak Parti olmuştur. 1 Kasım seçimleri sonrası ise, 3 kullanım sıklığı ve % 0,02 oranla öne sürülen isim HDP’ dir.

2.4.7. Faşizm

Faşizm çok sık kullanılan bir sözcük olmasına mukabil, kolay tarif edilebilen bir kavram değildir. Zira terimin öncelikle özellikle siyasi çevrelerde tarafların birbirini aşağılamak üzere kullanılması daha yaygındır. Ayrıca bu çevreler içinde, bir birine “sosyal faşistler” diye karşılıklı itham yöneltenlere de sıkça şahit olunmaktadır. Buna karşılık, aşırı solun faşist dediği çevrelerden de onlara karşı, kızıl faşistler dendiği de görülmektedir. Bu durum, gerek aşırı sağ, gerekse aşırı sol kanat içinde, bir birini faşist olarak tanımlayabildikleri görüşünden hareket edilerek, her ikisinde de ortak bazı vasıflar bulunabileceği düşüncesini akla getirmektedir.

Faşizm konusunda getirilen çeşitli tanımlamalar vardır. Bunlar arasında en yaygın ve en özlü olanı, faşizmi şu sözlerle anlatır “Faşizm, finans kapitalin en gerici, en şoven, en emperyalist unsurlarının açık terörcü diktatörlüğüdür.” Bu tanımda, hem faşizmin sınıfsal kimliği, hem de en belli başlı temel karakteristikleri özetlenmiştir. Sınıfsal bir karakter olarak faşizm emperyalist çağın bir olgusudur. Banka ve sanayi sermayesinin kaynaşmasından ortaya çıkan finans kapitalin, egemenlik kurduğu kapitalist aşama, bilindiği gibi tekelci kapitalizm veya kısaca emperyalizm diye adlandırılır. Kısaca, kapitalizm, kendi son aşamasında ölümünü geciktirebilmek, ömrünü uzatabilmek için, sosyalist güçler başta olmak üzere, tüm emekçi kitlelere (ve hatta emekçi olmayan fakat burjuva demokrasisine bağlı kalan diğer toplum kesimlerine) karşı gücü yettiği oranda saldırmaktadır. İşte bu saldırının kimi ülkenin koşullarında aldığı biçim, son yarım yüzyılı aşkın zamandır faşizm olagelmıştır. Bu bakımdan faşizm, burjuvazinin sınıf egemenliğinin son aşamasıdır (Yalçın, 2004: 11-12).

7 Haziran ve 1 Kasım seçimleri sonrası Faşizm’ de öne çıkan isim CHP olmuştur. 7 Haziran’ da 142 kullanım sıklığı ve % 0,35 oranla öne çıkarken, 1 Kasım’ da bu oran 59 kullanım sıklığı ve % 0,15 olmuştur.

2.4.8. Feminizm

Feminizm terimine ilk olarak Alexandre Dumas tarafından 1872 yılında L'Homme-femme adlı küçük çalışmada kadın hakları hareketini tanımlamak için kullanılmıştır. G. Marshall’ göre feminizmin; feminizm, on sekizinci yüzyılda İngiltere’de doğan, cinsler arası

eşitliği kadın haklarının genişletilmesiyle sağlamaya çalışan bir toplumsal harekettir. Kavram, kadınların zamanla dünya genelinde bazı haklara kavuşması, kadınlara oy hakkı verilmesi ve kadınların eğitim ve çalışma olanağına sahip olmaları için kampanya yürüten kadınlar ve erkekler tarafından kullanılmıştır. 1960'dan sonra gelişen "ikinci dalga" feminizmin de bir çok kolu ortak bir çekirdeğe sahiptir. "Birleşmiş Milletlerin kadın yılı ilan ettiği 1975-1985 döneminde hemen her ülkede ve dünya ölçeğinde kadınlardan yana hareketler ortaya çıkmıştır. "İkinci dalga" feminizm, sosyolojiyi önemli ölçüde etkilemiştir. Artık daha çok sayıda kadın akademik çalışmalarıyla kendini kabul ettirmek istemektedir. Sosyoloji kuramının önemli bir kısmının (örneğin, suçluların çoğunun erkek olduğunu öne çıkarmayan suç kuramları) erkek merkezli olmasına yönelik feminist eleştiriler yapılmıştır. Ayrıca kadınların yaşamlarına eğilen araştırmaların sayısı bir hayli artmıştır. Herhalde en önemlisi toplumsal cinsiyet, ataerkillik ve cinsiyet rolleri gibi kavramlardan yaralanarak cinsiyetlerin eşitsizliği hakkında kuramlar geliştirilmesidir. Feminist çizginin sosyoloji eleştirisini iyi örnekleyen çalışmalar, Jessie Bernard ve Alice Rossi gibi Amerikalı sosyologlarca toplumsal cinsiyet ilişkilerini parçalara ayırarak incelenmiştir (Öztürk, 2003:10-11 ; Altuntaş, 2013: 346-347).

Felsefi anlamda feminizm, kadının hemen tüm Avrupa tarihi boyunca ezilmesinden, cadı addedilip yakılmasından, İncil'e dahi el sürmesinin yasaklanmasından, miras, boşanma, mülkiyet gibi pek çok hakkının elinden alınmasından sonra; Aydınlanma Çağ'ının, Fransız Devrimi'nin ve İnsan Hakları Bildirgesi'nin de kadına beklediğini vermemesi üzerine kadınların kendi haklarını aramak için doğal haklar bildirgesinden yola çıkarak 19.yüzyılda ortaya attıkları, fakat 21. yüzyıla kadar pek çok farklı kollara ayrılmış bulunan bir felsefi ekol ya da kuramdır (Sezgin, 2014:9-10).

7 Haziran seçimleri sonrası, 42 kullanım sıklığı ve % 0,37 oranla Feminizmde' de öne çıkan isim HDP olmuştur. 1 Kasım seçimleri sonrası ise, 69 kullanım sıklığı ve % 0,16 oranla öne sürülen isim CHP' dir.

2.4.9 Ekolojik Düşünce (Derin-Sığ Ekoloji)

Derin ekolojinin isim babası Norveçli filozof Arne Naess'dir. Naess, derin ekoloji-sığ ekoloji ayırımını ilk defa 1972 yılında Bükreş'teki "Üçüncü Dünyanın Geleceği" Konferansında yapmıştır. Naess sığ ekolojiyi, kirliliğe ve kaynakların tükenmesine karşı savaşıyor, esas amacı gelişmiş ülkelerdeki insanların sağlığı ve refahı olan korumacı- çevreci hareket biçiminde görmektedir.4 Sığ ekoloji (çevre korumacılık), ileri sanayi toplumlarındaki

kurumsallaşmış dünya görüşüne meydan okuma konusunda başarısız olmuştur. Çünkü sığ ekoloji, insan merkezci5 bir doğa görüşüne sahiptir. Bu görüş, insan ve doğayı birbirinden ayırarak doğaya cansız bir yapı olarak bakmakta ve yaratılmışların hükümdarı diye tanımladığı insana ona hükmetme gücü vermektedir. Doğayı "kendinde değerli" görmeyip, ona "araçsal" bir değer atfetmektedir. Bu niteliğiyle sığ ekoloji, yalnızca "aydınlanmış despotizmin bir türüdür. Derin ekoloji ise, derinliğine sorgulayan ve derin değişikliklerin gereğine inanan bir harekettir (Önder, 2011:110-112).

Derin ekoloji, doğayı ve insanı birbirinden ayıran ve farklılaştıran insan-merkezci düalizmi kesin bir biçimde reddeder. İnsan ve doğayı "bir" ve "bütün" olarak ele alır.8 İnsanı, başka hiçbir şeyden ayırmadığı gibi doğadan da ayırmaz. Doğayı birbirinden bağımsız nesnelere bir araya toplanması biçiminde değil, karşılıklı bağımlılık ve bağlantı içindeki bir olgular ağı olarak değerlendirir. Derin ekoloji, insan olmayan doğanın kendinde bir değere sahip olduğu fikrinden hareket etmektedir. Bu çerçevede insan, hayat ağının iplerinden yalnızca biri konumundadır. Doğanın kendindeki değerin farkında oluş, doğa ile insan benliğinin "bir"liğine ilişkin derin ekolojik bilinçten kaynaklanmaktadır. Derin ekoloji, eko-merkezci bir yaklaşıma sahiptir. Eko-merkezcilik, doğanın ve doğadaki çeşitliliğin korunmasını, insana getireceği yararlar değil, doğanın kendisindeki değerle temellendirir. Eko-merkezci ya da biyo-merkezci bir pozisyon, insanın iyiliğinin yanında, insan olmayan dünyanın iyiliğinin gözetilmesini de zorunlu kılmaktadır. Derin ekolojinin biyo-merkezçiliği, insanın doğadan ayrı ve onun üzerinde değil, içinde olduğuna dair yeni bir kozmik/ekolojik metafizik gerektirmektedir. İnsan ile doğanın bütünleşmesine yönelik bu metafizik, doğanın "Gaia" olarak kişileştirilmesini, ona bir "ben"lik atfedilmesini içermektedir. Naess, "Derin Ekoloji Hareketi'nde biz kendimizi biyosentrik ya da ekosentrik olarak kabul ederiz. Bize göre temel birim ekosferdir, bütün gezegendir ve her canlı varlığın doğal bir değeri vardır" derken, biyo-merkezcilik ile bu ekolojik metafizik arasındaki ilişkiye gönderme yapmaktadır. Naess 'e göre derin ekolojinin ilkeleri şu sekiz noktada toplanmaktadır (Önder, 2011:110-112);

- Yeryüzündeki insanların ve insan olmayan hayatın iyi durumda olması ve serpilip gelişmesi kendinde değerlidir-içsel bir değere sahiptir. Bu değerler, insan olmayan dünyanın insanın amaçları için yararlı olmasından bağımsızdır.

- Hayat formlarının zenginliği ve çeşitliliği, bu değerlerin gerçekleştirilmesine katkıda bulunur. Bu zenginlik ve çeşitlilik, aynı zamanda kendi içinde değerlidir.

- Hayati ihtiyaçlarını karşılamak dışında, insanların bu zenginliği ve çeşitliliği azaltmaya hiçbir hakları yoktur.

- İnsan hayatının ve kültürlerinin serpilip gelişmesi, insan nüfusunun ciddi lde azaltılmasıyla mümkün olabilir. İnsan olmayan hayatın serpilip gelişmesi de daha az bir insan nüfusunu gerektirir

- Halihazırda, insanın insan olmayan dünyaya müdahalesi aşırı düzeydedir ve durum hızla kötüleşmektedir. Dolayısıyla politikalar değişmelidir. Değişen politikalar, temel ekonomik, teknolojik ve ideolojik yapıları etkileyecektir. Böyle bir değişikliğin getireceği sonuç, mevcut durumdan derin bir biçimde farklı olacaktır.

- İdeolojik değişiklik, gittikçe yükselen bir hayat standardını hedeflemekten ziyade, esas olarak hayatın niteliğini değerli kılma (içsel değer taşıyan konumlarda yer alma) yönünde olacaktır. Büyüklük/irilik ile yücelik arasındaki farka ilişkin derin bir bilinç oluşacaktır.

- Yukarıda ifade edilen hususlara katılanlar, gerekli değişiklikleri gerçekleştirmeye çalışmakla doğrudan ya da dolaylı olarak yükümlüdürler.

7 Haziran seçimleri sonrası, 227 kullanım sıklığı ve % 0,37 oranla Ekolojik Düşünce' de öne çıkan isim Ak Parti olmuştur. 1 Kasım seçimleri sonrası ise,122 kullanım sıklığı ve % 0,25 oranla ne srlen isim MHP' dir.

2.4.10. Dini Fundamentalizm (Dini Radikalizm)

Dünyada din faktörünün pek çok çatışmada önemli bir rol oynadığı artan bir kabul görmektedir. İnsanların düşünceleri, inançları, nereli doğru ya da yanlış olarak kabul ettikleri, onların davranışları üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir.330 Din, doğası gereği kesin ve sorgulanabilirliği son derece zayıf kurallar bütünü bir öğreti olduğundan, inananların üzerinde önemli bir psikolojik kontrol mekanizması durumundadır. Bu nedenle, hangi dine mensup olursa olsun, fanatizm derecesinde tutkuyla inanmış biri, şiddete katalize edildiği takdirde çok güçlü bir motivasyona sahip olmuş demektir. Örneğin intihar saldırıları "İslam düşmanlarına" karşı cihat kavramı çerçevesinde düşünüldüğünde, dinsel bağlılığın ve cesaretin en st noktası olarak algılanmaktadır. Bernard Lewis bu düşüncenin mantığını şöyle açıklamaktadır: "Tanrı adına onun yolunda savaşmak demek, Tanrı düşmanları ile savaşmak demektir. Dolayısı ile ordu Tanrı'nın ordusudur ve düşman da Tanrı'nın düşmanı. Hal böyle iken, Tanrı'nın ordusunun askerinin görevi, cezalandırılması için düşmanı en kısa sürede Tanrı'ya sevk etmek yani yok etmektir." (Berber, 2004: 10-12)

Çoğulcu Batı türü demokrasisi toplumsal örgütlenme ve yönetim modelini evrensellesmesine bir tepkinin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Özellikle, sunduğu global kapitalist ekonomik modelin doğası gereği dünyada belirgin bir sahip olanlar- olmayanlar ayrımının var olması, en azından bu ayrımın yol edileceğine dair bir inancın bulunmaması veya inandırıcı bir çabadan söz edilememesi, bu tepkinin motivasyonunu oluşturmaktadır, oluşturacaktır. Bugünden bakıldığında, "sahip olmayanların sadece bir kısmını kapsamakla birlikte, çoğulcu Batı demokrasisi modelini uygulayan ve savunan Batı ülkelerine, daha doğrusu bu ülkelerin global düzeyde oluşturmuş oldukları üretim, değişim ve bölüşüm ilişkilerine karşı mevcut olan belirli bir bölümünü kendisinin özgün anti-batı stratejisine destek olmaya kanalize edebilmektedir. İdeolojik çatışmanın kapitalizm-komünizm ekseninden kapitalist/laik/demokratik sistemler ile gelişmekte olan fakat geri kalmışlığını Kuzey ülkelerinin politikalarına bağlayan Güneyde dinsel ve etnik akımların güç kazanmalarına neden olmakta bu dini radikalleşmeyi artırmaktadır (Berber, 2004: 10-12).

7 Haziran ve 1 Kasım seçimleri sonrası Dini Fundemantalizm' de öne çıkan isim MHP olmuştur. 7 Haziran' da 75 kullanım sıklığı ve % 0,18 oranla öne çıkarken, 1 Kasım' da bu oran 112 kullanım sıklığı ve % 0,29 olmuştur.

2.5. Tutumlar ve Özellikleri

Tutum, bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu ya da olaya karşı deneyim, motivasyon ve bilgilerine dayanarak örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal tepki ön eğilimidir. Bu ön eğilimler, doğrudan gözlenebilen bir olgu olmayıp ancak söze ya da davranışa dönüştüğünde inceleme konusu yapılabilmektedir. 1940'lı yıllardan itibaren sosyal psikologlar, tutumların oluşumu ve değişimi konularıyla daha fazla ilgilenmeye ve bu konuda daha çok araştırma yapmaya başlamışlardır. Bunun nedeni tutum değişikliği konusunun zihinsel etkinliklerde, kişilerarası etkileşimde ve iletişimin diğer alanlarında giderek önemini arttırmasıdır. Ayrıca, tutumları incelemenin başlıca nedenlerinden biri de, davranışları kestirmemize olanak verecekleri beklentisidir. Siyasi partiler, seçmenlerin tutumları hakkındaki kamuoyu yoklamalarıyla, yalnızca ifade edilen tutumlar oy verme davranışıyla bağlantılıysa ilgilenirler. Bir kişinin tutumlarının onun davranışlarını belirlediği varsayımı, Batı düşünce tarzında derin kökler salmış ve birçok örnekte kullanılmıştır (Heywood, 2013).

Tutumlar, zihinsel bir sistem oluşturarak bireyin çevresiyle ilişkilerini tutarlı hale getirirler ve toplumsal davranışlarının açıklanmasına yardımcı olurlar. Bu nedenle, tutum

dinamiğinin incelenmesi ile tutumların işleyiş biçimleri çıkarılabilir ve davranış değışimi sürecinin koşulları saptanabilir. Böylece tutumlar kontrol edilerek denetim altına alınabilir. Bunun da günümüzde, özellikle toplumları yönetme durumunda olan politikacılar, yöneticiler, halkla ilişkiler uzmanları açısından önemi büyüktür. Siyasal çalışmalara başlanmadan önce; tutumlar konusunda araştırmalar yapılmalı ve bireylerin karşılaştıkları bir konuyla ilgili sergileyecekleri davranışlar önceden belirlenmelidir. Elde edilen sonuçlara göre çalışma planı belirlenmeli ve siyasal söylemler bu verilere uygun biçimde oluşturulmalıdır (Kılıçaslan, 2008: 119-121).

2.5.1. Tutumların Bileşenleri ve İşlevleri

Bireyler, sürekli bir takım ihtiyaçlar hissederek ve bu gereksinimlerini gidermeye yönelik davranışlarda bulunurlar. Davranışlarını sergilerken de doyum sağlayan nesnelere karşı olumlu tutumlar oluştururlar. Sonuçta, bireylerde bazı konularda davranış kalıpları oluşur. Bu kalıplar, bireyin dış dünyaya bakış açısını oluşturan düşünsel süreci meydana getirirler. Davranış kalıplarının oluşumunda tutumların bileşenleri ve işlevleri önemli bir yer tutarlar. Tutumların duygusal, bilişsel ve davranışsal olmak üzere üç bileşeni vardır. Duygusal bileşenler, bireylerin bir nesne ya da konu hakkındaki olumlu ya da olumsuz görüşleridir. Bilişsel bileşen, kişinin tutum nesnesi hakkında bildikleri ve düşündüklerinden oluşur. Davranışsal bileşen, duygu ve kaniyle uygun biçimde tepkide bulunma eğilimidir. Bilgisel, araçsal, değer ifade edici ve ego koruyucu olmak üzere dört işlevi bulunan tutumlar; bireyin amaçlarına ulaşmasında araçsal rol oynar ve birey için bir bilgi birikimi oluştururlar. Bireylerin amaçlarına ulaştırıcı yol ve yöntemleri seçmelerine aracı olur, değer yargılarına uygun seçim yapmalarına yardım eder, algılamalarının olumsuz dış etkilerle bozulmasını engeller ve tutarlılık oluştururlar (Kılıçaslan, 2008: 119-121).

2.5.2. Tutumların Davranışlara Etkisi

Tutumlar pek çok psikolojik değışken gibi doğrudan doğruya gözlemlenemeyen, gizli ya da kuramsal değışkenlerdir. Tutumların varlıkları ancak dışa vurulmuş davranışlara ya da sözlü ifadelere dayanılarak çıkarılabilir. Bu nedenle, tutumlarla davranışlar arasında kuramsal olarak eş yönlü bir etkileşimin bulunduğu söylenebilir. Tutum ile davranış arasında koşut bir ilişki olması, ölçülmesi zor olan pek çok davranışı ölçmemize yardımcı olur. Bu yöntemle bir tutumun çıkarılması, ona bağılı olarak diğere davranışların anlaşılmasını sağlar. Tutum ölçme yöntemleri kullanarak elde edilen veriler; oy verme davranışı, propaganda çalışmaları, reklam,

tüketim ve halkla ilişkiler çalışmalarında doğal olarak daha etkin bir motivasyon sağlanmasına yardımcı olacaktır (Özkalp, 1999: 448).

İnsan davranışını etkileyen en önemli faktörler sosyo-kültürel etkenlerdir. Tutumların pek çoğunun kaynağı ve varlığı bağlı bulunduğu grupla ilişkilidir. Bireyin grup bağları, tutumların oluşmasına yardım eder. Kişinin gereksinim, güdü, tutum ve davranışlarını geniş ölçüde içinde yaşadığı ortam biçimlendirir. Gruplar kişiye referans olarak, ona olayları ve sosyal konuları nasıl yorumlayacağını ve dünyaya nasıl bakacağını gösterirler. Ayrıca, bireyin tutumlarını koruyabilmesi için aynı biçimde düşünen kimselerin desteği de gereklidir. Sonuç olarak, tutumların davranışları etkilemelerinin kolay olmadığı; tutumlar üzerinde normlar, alışkanlıklar ve öğrenme süreçleri ile çevresel ortam etkenlerinin de rolü olduğu söylenebilir. Bu nedenle, tutumları projektif değişkenler olarak değerlendirmek için araştırma bulgularının çözümlenmesine ve tüm bu etkenlerin davranışla olan ilişkilerini göz önünde bulundurmaya ihtiyaç vardır (Koçel, 2001:165).

2.6. Siyasi Partilerin Araştırma Kapsamındaki Seçimler Öncesi Atmosferi

TBMM’ de grubu bulunan siyasi partilerin 7 Haziran ve 1 Kasım seçim öncesi birçok konuda gelecekle ilgili vaatler de bulunmuşlardır. 7 Haziran’ da sunulan seçim vaatlerini 1 Kasım tarihinden önce yerine getirmeye çalışılıp yeni vaatler sunmuşlardır. En sık ele alınan konuları sağlık, kürt sorunu, başkanlık sistemi, eğitim, ekonomi ve terör başlığı altında toplayabiliriz.

2.6.1. 7 Haziran Öncesi Siyasi Partilerin Atmosferi

AK PARTİ: 7 Haziran seçim öncesi vaatlerinde birçok konuyu ele alsa da üzerinde yoğunlaştığı konular ekonomi ve terör olmuştur. Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan terör olaylarına yoğunluk vererek bu konuyla ilgili birçok vaat de bulunmuştur.

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi’ nin 7 Haziran seçim vaatlerine bakıldığında genel konuları ele aldığını görüyoruz. Bu konular ekonomiye destek olmak amacıyla birkaçı öğle yemeklerinin devlete ait olacağı, öğrencilere kart çıkarılacağı, kredi imkanları gibi konular ele almış olsa da kürt sorununa da değinmiştir. Vaat ettikten sonra “ CHP’ ye oy vermek zorundasınız.” Sloganını kullanmıştır.

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi’ de CHP 7 Haziran seçim vaatlerindeki konulara yakın konuları ele almıştır. Genellikle halkın ekonomisinden yola çıkarak faiz oranlarında, asgari ücrette, kredilerde çekim kolaylığı gibi konuları ele almıştır. Bu konuların yanında PKK konusuna da değinmiştir. Vaatlerinde sözümüz söz, gibi emin cümleler kurmuştur.

HDP: Partinin ambleminden de anlaşıldığı gibi birlik ve beraberlik altında birçok vaatlerde bulunmuştur. Bunun yanında ekonomiye, kadın haklarına, çocuk hakları, medya ve tabi ki kürt sorununda vaatlerde bulunmuşlardır.

2.6.2. 1 Kasım Seçimleri Öncesi Siyasi Partilerin Atmosferi

AK PARTİ: Güneydoğu Anadolu bölgesindeki terör olaylarında birçok vaatlerde bulunan Ak Parti 1 Kasım seçim öncesi bunları yerine getirmiş ve sonuçlara bakıldığında 1 Kasım seçim sonuçlarına etkisini görmüştür. 7 Haziran' da ekonomi konusunda da yoğunluk veren Ak Parti yerine getirdiği vaatler dışında 1 Kasım seçimlerinde ekonomiyi tekrar ele alarak bu konuda ilerlemeyi sürdürmüştür. Özellikle gençlere ekonomi konusunda öncelik tanıyan parti kadın haklarına da ayrıca yer vermiştir. Bunların dışında AB Reformlarına çeşitli projeler getirmiş, projelerde öncelik Doğu ve Güneydoğu bölgesinde 200000 hektar alanın sulama projesidir. Ak Parti 7 Haziran seçimlerinde % 40,98 oranla kapatırken 1 Kasım' da bu oran 49,37' dir.

CHP: Sonuçlara bakıldığında 7 Haziran seçimlerinde sunduğu vaatlerinden yerine getirdikleriyle 1 Kasım seçimlerinde etkisini gören partilerden bir tanesi CHP. 1 Kasım seçim vaatlerinde bakıldığında 7 Haziran seçimlerine ek birkaç vaat eklenmiştir. Bun vaatlerin arasında en çok dikkat çeken ise, er ve erbaşlara maaşlı, sigortalı askerlik ve aylık harçlık, lise son sınıf öğrencilerine 100 tl tutarında lise kart dağıtılması olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi 7 Haziran seçimlerinde % 24,82 oranla kapatırken bu oran 1 Kasım' da % 25,30 olmuştur.

MHP: 1 Kasım' da vaatten çok amaçlarını sunan Milliyetçi Hareket Partisi milletin sorunlarını kendi partisinin bakış açısından amaca dönüştürmüştür. 7 Haziran da ekonomisi konusunu ele aldığı gibi 1 Kasım' da da ekonomi konusunu ele almış ve terör olaylarına da değinmiştir. MHP 7 Haziran seçimlerinde % 16,27 oranla oy almış. 1 Kasım' da ise bu oran % 11,90 olmuştur.

HDP: Birlik ve Beraberlik konusunu ele alan Halkların Demokratik Partisi 1 Kasım seçim bildirgesinde yoğunluk olarak kürt sorunu ve başkanlık sistemine vermiştir. Bunun yanında ekonomi alanında vaatlerini sürdürmüştür. 7 Haziran seçimlerinde % 13,44 oranla oy almış. Bu oran 1 Kasım' da % 10,80 olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

7 HAZİRAN VE 1 KASIM 2015 GENEL SEÇİMLERİNE TBMM'DE GRUBU BULUNAN PARTİLERİN PROGRAMLARINDA VURGULADIKLARI KONULAR VE SİYASİ İDEOLOJİLERDEKİ KONUMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma kapsamında Türkiye’de 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 genel seçimlerine TBMM’de grubu bulunan partilerin programlarında vurguladıkları konular ve siyasi ideolojilerdeki konuları karşılaştırmalı olarak incelenmeye çalışılmıştır. Veri toplama ve değerlendirme yöntemi olarak nitel araştırma tekniği kullanılmış olup veriler bahsi geçen partilerin seçim beyannameleri ile internet sitelerinden alınan verilerden elde edilmiştir.

Nitel araştırma, ilişkilerin anlamıyla türünü keşfetmek amacıyla yapılan gözlemlerin sayısal olmayan bir biçimde incelenmesinden ve yorumlanmasından ibarettir. Bu yöntemler arasında katılımlı ve katılmıyız gözlem ile nitel görüşme teknikleri yer almaktadır. Ayrıca bu teknik, az sayıdaki bireylerle yürütülmektedir. Bu tekniğin kullanılma nedeni ne tür veri toplanacağından emin olunmadığı durumlarda yararlı olmasıdır. Ayrıca nitel araştırma yönteminde istatistik kullanılmamakla beraber gereken durumlarda da kullanılabilir. Bu araştırmanın bir başka özelliği ise herhangi bir hipotezin kullanılmamasıdır. Ayrıca niteliksel araştırma düzenekleri, daha çok soyut kaynaklıdır, başka bir deyişle araştırmacının mevcut fenomeni baştanbaşa tanıma ve bütünü anlamasına yardımcı olacak şekilde düzenlenmiş olmasıdır. Günümüzde bu yöntem farklı yaklaşımları içermektedir ve çok gelişmiştir. Bu yaklaşımlardan bazıları; Grounded Kuramı, etnografya, fenomenoloji, saha araştırması, kültürel incelemeler yaklaşımıdır (Karataş, 2015:63).

Bu çalışmada nitel araştırma tekniklerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, seçim beyannameleri ve internet sitelerinden elde edilen veriler ana kategorileri oluşturan ideolojilerin anahtar kelimeleri açısından analiz edilmiştir. Bundaki amaç, partilerin her iki seçim dönemindeki ideolojik vurguları ve söylemlerinin nitelendirilebilmesidir. Tarama yapılarak ortaya konulan veriler nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan MAXQDA programı ile analiz edilmiştir. Program sayesinde tablo ve grafikler oluşturulmuş olup bunlar değerlendirilmeye çalışılmıştır. Programın kullanılmasında profesyonel destek alınmıştır. Araştırma 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 olmak üzere iki bölümden oluşturulmuştur.

3.2. Araştırmanın Bulguları

Araştırmada elde edilen bulgular 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 genel seçim sürecinde kullandıkları söylemleri konumladıkları kavramlar karşılaştırmalı olarak aşağıda aktarılmış ve açıklanmıştır. Bu kapsamda partilerin her iki genel seçim sürecindeki söylemleri Komünizm, Sosyalizm, Liberalizm, Muhafazakarlık, Faşizm, Milliyetçilik, Anarşizm, Feminizm, Ekolojik Düşünce, Dini ve Fundamentalizm kavramlarına göre gruplandırılmıştır. Gruplandırmalar seçim dönemlerine göre ayrı yapılmış olup, partilerin programları ile internet sitelerinden elde edilerek tablolara ayrılmıştır. Bu tablolar aşağıda gösterilmiştir.

3.2.1. Mecliste Grubu Bulunan Partilerin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bu Söylemlerin Kullanım Sıklıkları

Bu Başlık altındaki bulgularda partilerin her iki genel seçim sürecindeki söylemleri Komünizm, Sosyalizm, Liberalizm, Muhafazakârlik, Faşizm, Milliyetçilik, Anarşizm, Feminizm, Ekolojik Düşünce, Dini ve Fundamentalizm kavramlarına göre gruplandırılmıştır. Gruplandırmalar seçim dönemlerine göre ayrı yapılmış olup, partilerin programları ile internet sitelerinden elde edilerek tablolara ayrılmıştır. Bu tablolar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1 Ak Parti'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıkları

BAŞLIKLAR	AK PARTİ				
	ALT BAŞLIKLAR	7 Haziran 2015		1 Kasım 2015	
		KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN
1-KOMÜNİZM	Devlet Planlaması	195	0,28	0	0,00
	Eşitlik	6	0,01	14	0,02
	Mülkiyet Karşıtlığı	11	0,02	0	0
	Komünist Toplum	0	0	0	0
	Komüniteryanizm	0	0	0	0
2-SOSYALİZM	Toplum	140	0,02	25	0,03
	İşbirliği	93	0,13	86	0,12
	Eşitlik	6	0,01	14	0,02
	Sosyal Sınıf	198	0,28	0	0
	Ortak Sahiplik	0	0	0	0
3-LİBERALİZM	Birey	48	0,07	17	0,02
	Özgürlük	49	0,07	1	0,01
	Akıl	15	0,02	9	0,01
	Adalet	67	0,07	44	0,06
	Hoşgörü	1	0,01	0	0,00
	Farklılık	17	0,01	22	0,03

4-MUHAFAZAKARLIK	Gelenek	20	0,03	17	0,02
	Beşeri Eksiklik	18	0,02	0	0
	Organik Toplum	0	0	0	0
	Hiyerarşi	0	0	0	0,00
	Otorite	2	0,01	5	0,01
	Mülkiyet	8	0,01	0	0,00
5- FAŞİZM	Anti - Rasyonalizm	0	0	0	0
	Mücadele	83	0,12	1	0,01
	Liderlik	2	0,01	4	0,01
	Elitizm	0	0	0	0
	Sosyalizm	0	0	0	0
	Aşırı Milliyetçilik	0	0	0	0
6- MİLLİYETÇİLİK	Millet	62	0,09	65	0,09
	Organik Toplum	0	0	0	0
	Kendi Kaderine Tayin	0	0	0	0
	Kimlik Siyaseti	0	0	0	0
	Türk	188	0,27	3	0,01
	Kürt	2	0,01	0	0,00
7- ANARŞİZM	Anti Devletçilik	0	0	0	0
	Doğal Düzen	35	0,02	0	0
	Anti - Klerikalizm	0	0	0	0
	Ekonomik Özgürlük	49	0,07	0	0,00
8-FEMİNİZM	Kamusal Ayrım	0	0	0	0
	Özel Ayrım	0	0	0	0
	Ataerkillik	0	0	0	0
	Cinsiyet	0	0	0	0,00
	Toplumsal Cinsiyet	0	0	0	0
	Eşitlik	6	0,01	13	0,02
	Farklılık	20	0,03	14	0,02
9- EKOLOJİK DÜŞÜNCE	Ekoloji	2	0,01	2	0,01
	Bütüncülük	114	0,16	1	0,01
	Sürdürülebilirlik	42	0,06	1	0,01
	Çevre Ahlakı	69	0,11	0	0
	Kendini Gerçekleştirme	0	0	0	0
10- DİNİ FUNDAMENTALİZM	Din	11	0,02	10	0,01
	Siyaset	31	0,04	23	0,03
	Fundamentalist Dürtü	0	0	0	0
	Modernizm Karşıtlığı	0	0	0	0
	Militanlık	0	0	0	0
	İslam	10	0,02	12	0,03

Ak Parti'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıklarına bakıldığında öne çıkan söylemler ve farklılıkları şu şekilde göstermek mümkündür;

ALT BAŞLIKLAR	7 Haziran 2015		1 Kasım 2015	
	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN
Devlet Planlaması	195	0,28	0	0,00
Toplum	140	0,02	25	0,03
Sosyal Sınıf	198	0,28	0	0
Özgürlük	49	0,07	1	0,01
Mücadele	83	0,12	1	0,01
Türk	188	0,27	3	0,01
Ekonomik Özgürlük	49	0,07	0	0,00
Bütüncülük	114	0,16	1	0,01
Sürdürülebilirlik	42	0,06	1	0,01
Çevre Ahlakı	69	0,11	0	0

Söylemlerdeki değişimlere bakıldığında 7 Haziranda öne çıkan söylemlerin 1 Kasım da neredeyse hiç tekrarlanmadığı veya oldukça yüksek bir oranda düşüş olduğu görülmektedir.

Tablo 2 CHP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıkları

BAŞLIKLAR	CHP				
	ALT BAŞLIKLAR	7 Haziran 2015		1 Kasım 2015	
		KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN
1- KOMÜNİZM	Devlet Planlaması	94	0,20	0	0,00
	Eşitlik	54	0,12	51	0,13
	Mülkiyet Karşıtlığı	0	0	0	0
	Komünist Toplum	0	0	0	0
	Komüniteryanizm	0	0	0	0
2-SOSYALİZM	Toplum	152	0,33	170	0,42
	İşbirliği	1	0,01	0	0,00
	Eşitlik	52	0,11	26	0,06
	Sosyal Sınıf	0	0	0	0
	Ortak Sahiplik	0	0	0	0
3-LİBERALİZM	Birey	42	0,09	43	0,11
	Özgürlük	102	0,22	54	0,13
	Akıl	2	0,00	12	0,03
	Adalet	499	1,08	39	0,10
	Hoşgörü	3	0,01	24	0,06
	Farklılık	112	0,26	13	0,03
4-MUHAFAZAKARLIK	Gelenek	8	0,02	1	0,01
	Beşeri Eksiklik	0	0	0	0
	Organik Toplum	0	0	0	0
	Hiyerarşi	1	0,01	0	0,00
	Otorite	124	0,30	19	0,05
	Mülkiyet	17	0,04	6	0,01
5- FAŞİZM	Anti - Rasyonalizm	0	0	0	0
	Mücadele	142	0,35	57	0,14

	Liderlik	0	0	2	0,01
	Elitizm	0	0	0	0
	Sosyalizm	0	0	0	0
	Aşırı Milliyetçilik	0	0	0	0
6- MİLLİYETÇİLİK	Millet	142	0,35	18	0,04
	Organik Toplum	0	0	0	0
	Kendi Kaderine Tayin	0	0	0	0
	Kimlik Siyaseti	0	0	0	0
	Türk	425	1,04	240	0,59
	Kürt	11	0,02	23	0,06
7- ANARŞİZM	Anti Devletçilik	0	0	0	0
	Doğal Düzen	0	0	0	0
	Anti - Klerikalizm	0	0	0	0
	Ekonomik Özgürlük	4	0,01	0	0,00
8-FEMİNİZM	Kamusal Ayrım	0	0	10	0,02
	Özel Ayrım	0	0	0	0
	Ataerkillik	0	0	0	0
	Cinsiyet	12	0,03	13	0,03
	Toplumsal Cinsiyet	0	0	0	0
	Eşitlik	32	0,07	26	0,06
	Farklılık	19	0,08	20	0,05
9- EKOLOJİK DÜŞÜNCE	Ekoloji	63	0,18	11	0,04
	Bütüncülük	36	0,08	0	0,00
	Sürdürülebilirlik	41	0,09	0	0,00
	Çevre Ahlakı	0	0	0	0
	Kendini Gerçekleştirme	0	0	0	0
10- DİNİ FUNDAMENTALİZM	Din	41	0,09	11	0,03
	Siyaset	34	0,05	39	0,10
	Fundamentalist Dürtü	0	0	0	0
	Modernizm Karşıtlığı	0	0	0	0
	Militanlık	0	0	0	0
	İslam	0	0	0	0

CHP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıklarına bakıldığında öne çıkan söylemler ve farklılıkları şu şekilde göstermek mümkündür;

ALT BAŞLIKLAR	7 Haziran 2015		1 Kasım 2015	
	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN
Devlet Planlaması	94	0,20	0	0,00
Toplum	152	0,33	170	0,42
Özgürlük	102	0,22	54	0,13
Adalet	499	1,08	39	0,10
Farklılık	112	0,26	13	0,03
Otorite	124	0,30	19	0,05
Mücadele	142	0,35	57	0,14
Millet	142	0,35	18	0,04
Türk	425	1,04	240	0,59

CHP'nin toplum bağlamında söylemleri her iki dönemde de oldukça yüksektir. Özgürlük kavramında ise 1 Kasım döneminde düşüş görülmektedir. Adalet kavramında ise oldukça yüksek bir düşüş olduğu görülmektedir. Farklılık, Otorite, Mücadele, Millet ve Türk kavramlarında 1 Kasım döneminde düşüş görülmektedir.

Tablo 3 MHP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıkları

BAŞLIKLAR	MHP				
	ALT BAŞLIKLAR	7 Haziran 2015		1 Kasım 2015	
		KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN
1- KOMÜNİZM	Devlet Planlaması	0	0,00	0	0,00
	Eşitlik	10	0,02	12	0,03
	Mülkiyet Karşıtlığı	0	0	0	0
	Komünist Toplum	0	0	0	0
	Komüniteryanizm	0	0	0	0
2-SOSYALİZM	Toplum	57	0,13	12	0,03
	İşbirliği	56	0,13	51	0,11
	Eşitlik	10	0,02	12	0,03
	Sosyal Sınıf	0	0	0	0
	Ortak Sahiplik	0	0	0	0
3-LİBERALİZM	Birey	24	0,06	46	0,10
	Özgürlük	30	0,07	31	0,07
	Akıl	9	0,02	12	0,03
	Adalet	62	0,15	62	0,13
	Hoşgörü	3	0,01	6	0,01
	Farklılık	12	0,03	15	0,03
4-MUHAFAZAKARLIK	Gelenek	16	0,04	12	0,03
	Beşeri Eksiklik	0	0	0	0
	Organik Toplum	0	0	0	0
	Hiyerarşi	0	0,00	0	0,00
	Otorite	4	0,01	4	0,01
	Mülkiyet	4	0,01	4	0,01
5- FAŞİZM	Anti - Rasyonalizm	0	0	0	0
	Mücadele	60	0,14	21	0,05
	Liderlik	0	0	0	0
	Elitizm	0	0	0	0
	Sosyalizm	0	0	0	0
	Aşırı Milliyetçilik	0	0	4	0,01
6- MİLLİYETÇİLİK	Millet	99	0,23	125	0,27
	Organik Toplum	0	0	0	0
	Kendi Kaderine Tayin	0	0	0	0
	Kimlik Siyaseti	0	0	0	0
	Türk	348	0,82	375	0,80

	Kürt	0	0,00	0	0,00
7- ANARŞİZM	Anti Devletçilik	0	0	0	0
	Doğal Düzen	0	0	0	0
	Anti - Klerikalizm	0	0	0	0
	Ekonomik Özgürlük	0	0,00	0	0,00
8-FEMİNİZM	Kamusal Ayrım	0	0	0	0
	Özel Ayrım	0	0	0	0
	Ataerkillik	0	0	0	0
	Cinsiyet	4	0,01	4	0,01
	Toplumsal Cinsiyet	0	0	0	0
	Eşitlik	10	0,02	13	0,03
	Farklılık	23	0,05	20	0,04
9- EKOLOJİK DÜŞÜNCE	Ekoloji	3	0,01	3	0,01
	Bütüncülük	0	0,00	109	0,23
	Sürdürülebilirlik	13	0,03	10	0,02
	Çevre Ahlakı	0	0	0	0
	Kendini Gerçekleştirme	0	0	0	0
10- DİNİ FUNDAMENTALİZM	Din	17	0,04	18	0,04
	Siyaset	42	0,10	82	0,22
	Fundamentalist Dürtü	0	0	0	0
	Modernizm Karşıtlığı	0	0	0	0
	Militanlık	0	0	0	0
	İslam	16	0,04	12	0,03

MHP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıklarına bakıldığında öne çıkan söylemler ve farklılıkları şu şekilde göstermek mümkündür;

ALT BAŞLIKLAR	7 Haziran 2015		1 Kasım 2015	
	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN
Birey	24	0,06	46	0,10
Mücadele	60	0,14	21	0,05
Millet	99	0,23	125	0,27
Türk	348	0,82	375	0,80
Siyaset	42	0,10	82	0,22

MHP'nin söylemlerinde 1 Kasım da Birey kavramında artış olduğu görülmektedir. Mücadele kavramında azalma olduğu görülmekle birlikte Türk kavramı her iki dönemde de oldukça yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Siyaset kavramında da artış olduğu görülmektedir.

Tablo 4 HDP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıkları

BAŞLIKLAR	HDP				
	ALT BAŞLIKLAR	7 Haziran 2015		1 Kasım 2015	
		KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN
1- KOMÜNİZM	Devlet Planlaması	0	0,00	0	0,00
	Eşitlik	24	0,21	1	0,07
	Mülkiyet Karşıtlığı	0	0	0	0
	Komünist Toplum	0	0	0	0
	Komüniteryanizm	0	0	0	0
2-SOSYALİZM	Toplum	42	0,36	1	0,07
	İşbirliği	1	0,01	0	0,00
	Eşitlik	24	0,21	1	0,02
	Sosyal Sınıf	0	0	0	0
	Ortak Sahiplik	0	0	0	0
3-LİBERALİZM	Birey	16	0,14	0	0,00
	Özgürlük	19	0,16	3	0,03
	Akıl	0	0,00	0	0,00
	Adalet	7	0,06	1	0,07
	Hoşgörü	0	0,00	0	0,00
	Farklılık	5	0,04	1	0,01
4-MUHAFAZAKARLIK	Gelenek	0	0	0	0,00
	Beşeri Eksiklik	0	0	0	0
	Organik Toplum	0	0	0	0
	Hiyerarşi	4	0,01	0	0,00
	Otorite	1	0,01	0	0,00
	Mülkiyet	0	0,00	0	0,00
5- FAŞİZM	Anti - Rasyonalizm	0	0	0	0
	Mücadele	25	0,21	6	0,40
	Liderlik	0	0	0	0
	Elitizm	0	0	0	0
	Sosyalizm	0	0	0	0
	Aşırı Milliyetçilik	0	0	0	0
6- MİLLİYETÇİLİK	Millet	8	0,07	0	0,00
	Organik Toplum	0	0	0	0
	Kendi Kaderine Tayin	0	0	0	0
	Kimlik Siyaseti	0	0	0	0
	Türk	29	0,25	9	0,61
	Kürt	6	0,05	5	0,34
7- ANARŞİZM	Anti Devletçilik	0	0	0	0
	Doğal Düzen	0	0	0	0
	Anti - Klerikalizm	0	0	0	0
	Ekonomik Özgürlük	0	0,00	3	0,20
8-FEMİNİZM	Kamusal Ayrım	0	0	0	0

	Özel Ayırım	0	0	0	0
	Ataerkillik	0	0	0	0
	Cinsiyet	13	0,11	0	0,00
	Toplumsal Cinsiyet	0	0	0	0
	Eşitlik	24	0,21	1	0,07
	Farklılık	5	0,05	1	0,07
9- EKOLOJİK DÜŞÜNCE	Ekoloji	3	0,03	0	0,00
	Bütüncülük	0	0,00	1	0,01
	Sürdürülebilirlik	0	0	1	0,01
	Çevre Ahlakı	0	0	0	0
	Kendini Gerçekleştirme	0	0	0	0
10- DİNİ FUNDAMENTALİZM	Din	12	0,10	0	0,00
	Siyaset	8	0,07	1	0,01
	Fundamentalist Dürtü	0	0	0	0
	Modernizm Karşıtlığı	0	0	0	0
	Militanlık	0	0	0	0
	İslam	1	0,01	0	0

HDP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bunların Sıklıklarına bakıldığında öne çıkan söylemler ve farklılıkları şu şekilde göstermek mümkündür;

ALT BAŞLIKLAR	7 Haziran 2015		1 Kasım 2015	
	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN	KULLANIM SIKLIĞI	YÜZDELİK ORAN
Eşitlik	24	0,21	1	0,07
Toplum	42	0,36	1	0,07
Eşitlik	24	0,21	1	0,02
Birey	16	0,14	0	0,00
Özgürlük	19	0,16	3	0,03
Mücadele	25	0,21	6	0,40

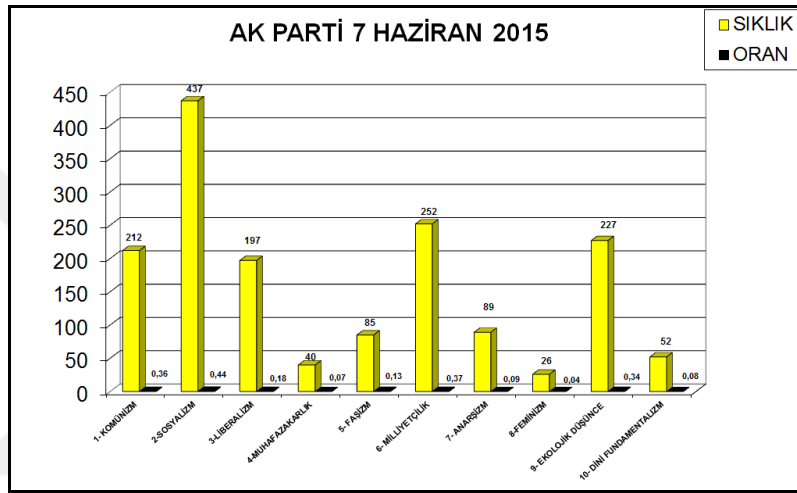
Kendini ortanın solunda konumladığı görülen HDP'nin yukarıdaki tabloda gösterilen Eşitlik, Toplum, Eşitlik, Birey, Özgürlük ve Mücadele kavramlarını genel olarak her iki seçim döneminde oldukça az sayıda zikrettiği görülmekle birlikte özellikle 1 Kasım seçim döneminde bunlarda oldukça yüksek bir oranda azalma olduğu görülmektedir.

3.2.2. Ak Parti'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bu Söylemlerin Kullanımındaki Yoğunluk

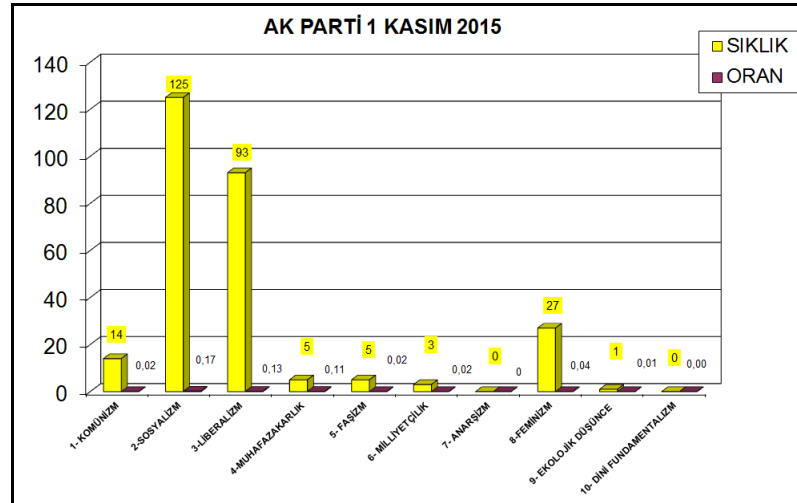
Araştırmanın bu başlığı altındaki bulgularda partilerin her iki genel seçim dönemindeki söylemlerinde ağırlıklı olarak ileri sürdükleri kavramlardaki yoğunlaşmalara yer verilmiştir.

Ak Parti'nin geçmişine baktığımız zaman 14 Ağustos 2001 tarihinde 74 kurucusu olan ve Eski diplomat Yaşar YAKIŞ başkanlığında, Yasemin KUMRAL, Nur Doğan TOPALOĞLU, İbrahim ÖZAL, ve Belma SATIR' dan oluşan 5 kişilik heyet ayrıca parti avukatı Hayati YAZICI ile İçişleri Bakanlığı'na verilen dilekçeyle kurulmuştur. Kısaltılmış adı Ak Parti olsa da asıl adı Adaletle Kalkınma Partisi'dir. Recep Tayyip ERDOĞAN' ın da kurucular arasında yer aldığı görülür. Partinin amblemi ampuldür ve üzerinde yedi aydınlatma çizgisi görülür. Bu çizgilerin anlamı “ 7 Bölgeyi bu amblemle aydınlatacağız” demektir. Amblemin renginin sarı olmasının nedeni ise Ülke'nin üzerine doğan güneşe benzetilmesidir.

Grafik 1. Ak Partinin 7 Haziran 2015 Tarihindeki Söylemlerinin Yoğunluğu

Grafik 2. Ak Partinin 1 Kasım 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu

Ak Parti'nin hem 7 Haziran 2015 hem de 1 Kasım 2015 genel seçim döneminde söylem yoğunluğuna bakıldığında sosyalizm ve liberalizm bağlamındaki söylemlerinin ilk iki sırada yer aldığı görülmektedir. Ancak 7 Haziran 2015 genel seçim döneminde milliyetçilik vurgusu yoğunlukta iken 1 Kasım 2015 döneminde bu vurgunun oldukça düşük bir seviyeye

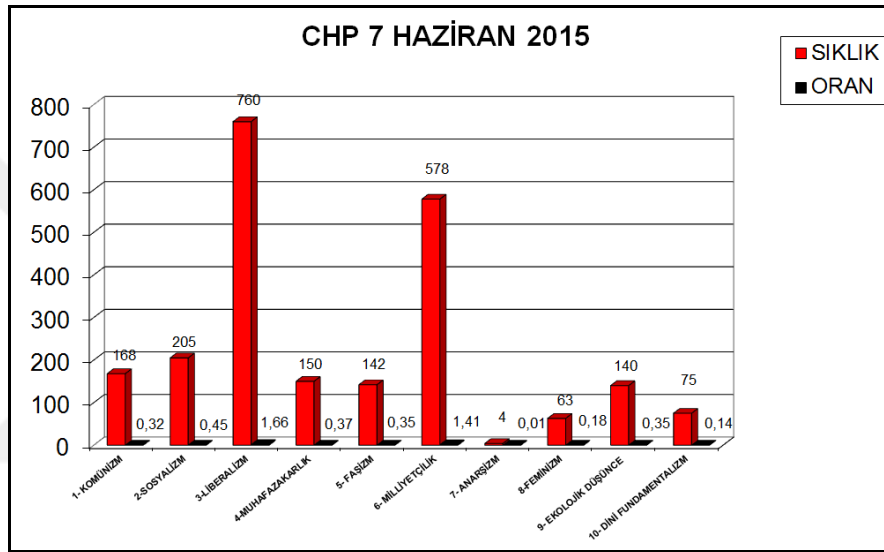
indiği görülmektedir. 1 Kasım 2015 döneminde azalan diğer söylemler ise sırasıyla ekolojik, komünizm ve dini fundamentalizm bağlamında değerlendirilebilecek kavramlar olmuştur. Her iki seçim dönemi birlikte değerlendirildiğinde Ak Parti'nin söylemlerini daha çok sosyalizm eksenindeki söylemler etrafında topladığı görülmektedir.

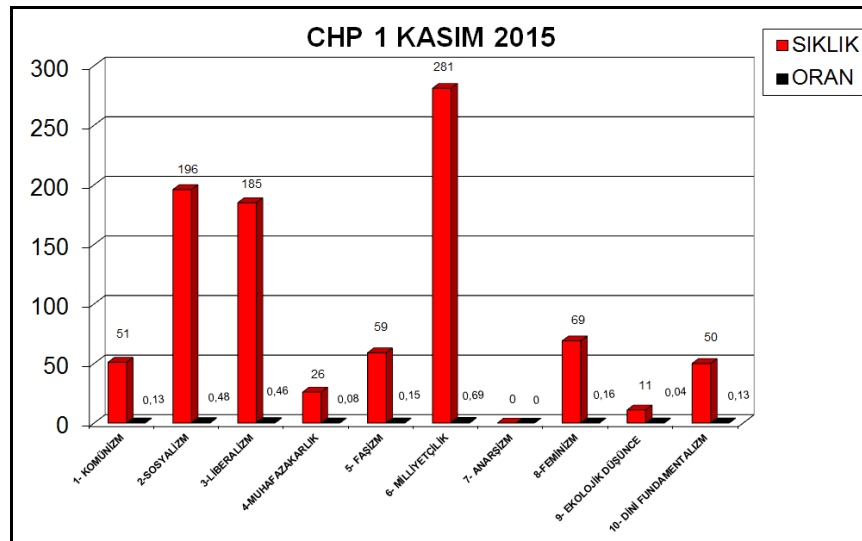
3.2.3. CHP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bu Söylemlerin Kullanımlarındaki Yoğunluk

CHP Mustafa Kemal Atatürk tarafından 9 Eylül 1923 tarihinde kurulmuştur. İlk adı Halk Fırkası' dır. Parti 1924 yılında Cumhuriyet kelimesi eklenerek Cumhuriyet Halk Fırkası adını alsa da şimdiki adı Cumhuriyet Halk Partisidir. Kısaltması ise CHP şeklindedir. Parti 12 Eylül darbesinde kapatılmıştır. Fakat Kuruluşunun 69. yılında 1992' de tekrar açılmıştır. Partinin amblemi ise 6 oktur. Bu altı okun Atatürk' ün ilkelerini ifade etmektedir. Renkleri ise kırmızı ve beyazdır. Tamamlayıcı renk olarak siyah kullanılmıştır.

Grafik 3. CHP'nin 7 Haziran 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu

Grafik 4. CHP'nin 1 Kasım 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu

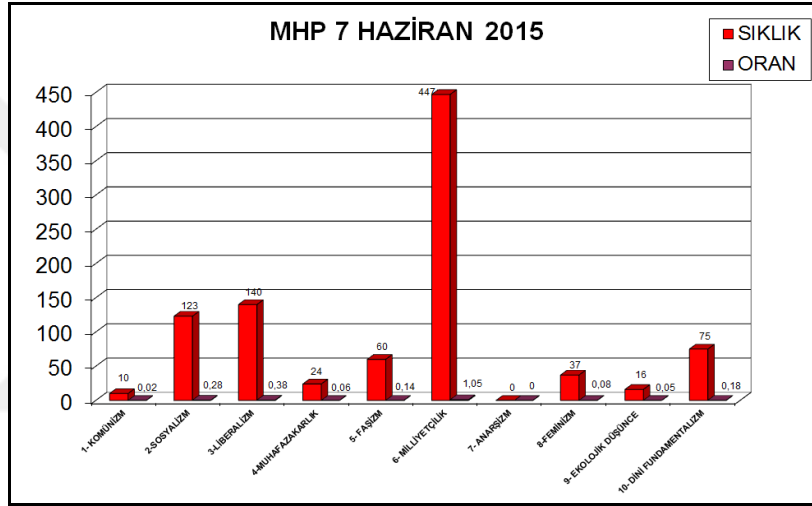
CHP'nin 7 Haziran 2015 1 Kasım 2015 genel seçimlerindeki söylemlerinde belirgin değişimler olduğu görölmektedir. 7 Haziran 2015 tarihinde liberal düşünce bağlamındaki söylemlerde belirgin bir yoğunluk görölmekte iken bu yoğunluk 1 Kasım 2015 seçiminde azalma olmuştur. Milliyetçilik kavramı etrafındaki söylemler her iki dönemde varlığını devam ettirmekte olup 1 Kasım 2015 döneminde azalmıştır. Sosyalizm ve feminizm bağlamındaki söylemler 1 Kasım 2015 döneminde artış göstermiştir.

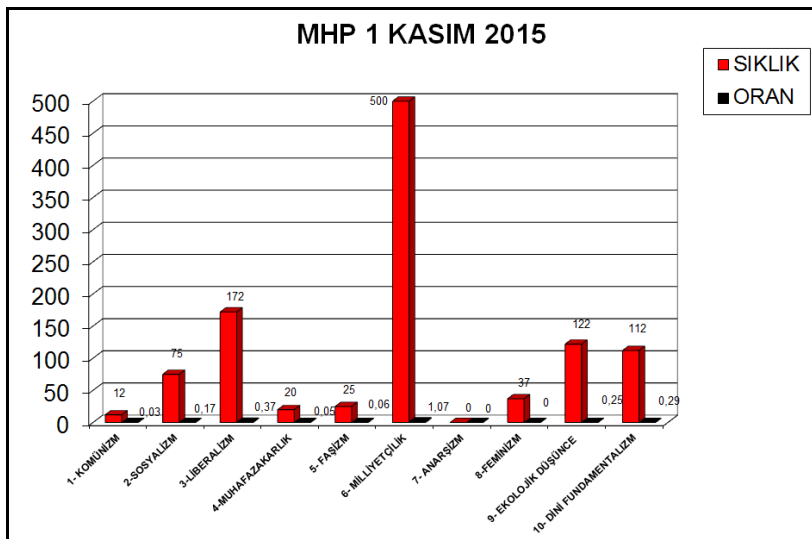
3.2.4. MHP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bu Söylemleri Kullanımlarındaki Yoğunluk

Kısaltılmışı MHP olan partinin asıl adı Milliyetçi Hareket Partisi' dir. Kurucusu Alparslan TÜRKES' tir.1980 tarihinde parti darbeden dolayı kapatılmıştır. İlk kuruluş tarihi 8 Şubat 1969, 2. kuruluş tarihi 24 Ocak 1993' dür. Bu partinin amblemi gündemde olduğu sıralar Kurt amblemi olması söylense de 3 Hilal' in kurucularından bilinen Dabağyan' ın itirazıyla 3 Hilal olmuştur. Amblemin renkleri kırmızı ve beyazdır. Üç Hilal; Türk Birliği, İslam Birliği, Türk Cihan Hakimiyeti' ni temsilidir. Kurt simgesi ise Ülkücü Ocakları' nın amblemi olmuştur.

Grafik 3. MHP'nin 7 Haziran 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu

Grafik 4. MHP'nin 1 Kasım 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu

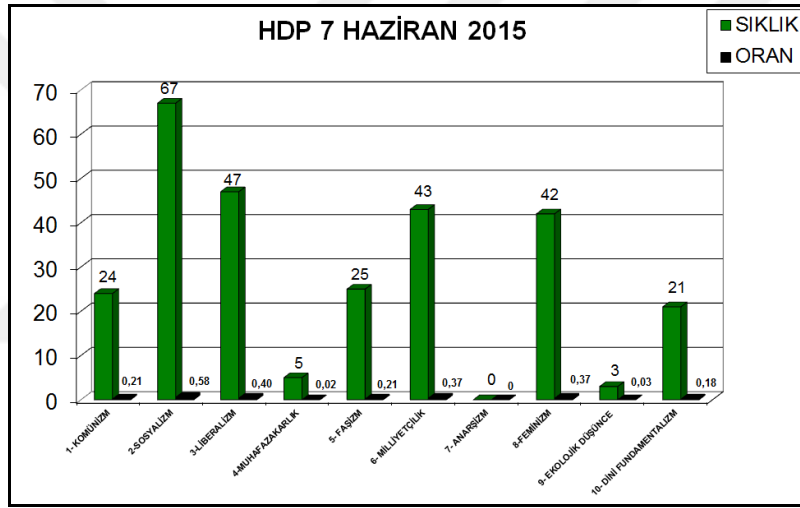

Kendini milliyetçi çizgide konumlamış olan MHP'nin her iki seçim döneminde de milliyetçi söylemi oldukça yüksektir. MHP'nin sosyalizm ve liberalizm bağlamında ki söylemleri 1 Kasım 2015 döneminde 7 Haziran 2015 dönemine göre daha yüksektir.

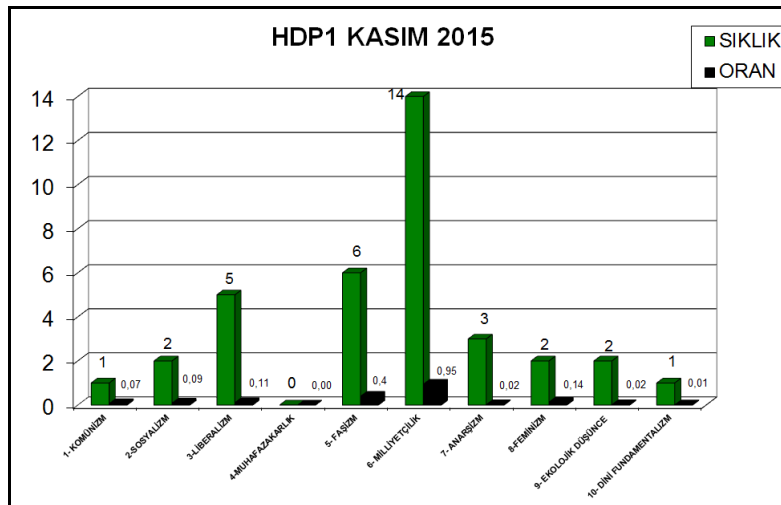
3.2.5. HDP'nin 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 Genel Seçim Sürecindeki Söylemleri ve Bu Söylemlerin Kullanımlarındaki Yoğunluk

TBMM' ye 5. parti olarak giren HDP' nin asıl adı Halkların Demokratik Partisi' dir. Kısaltılmışı HDP' dir. 27 Ekim 2013' te kurulmuştur. HDP' nin kurucularından bilenen bazı isimler şunlardır: Ertuğrul KÜRKCÜ, Sırrı Süreyya ÖNDER, Levent Tüzel' dir. Partinin amblemi ağaç şeklindedir. Mor renkte uzanan iki el Türkleri ve Kürtleri temsil ediyor, yeşilliğin ise doğayı temsil ettiği bilinir.

Grafik 7. HDP' nin 7 Haziran 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu

Grafik 5. HDP' nin 1 Kasım 2015 Tarihindeki Söylemlerini Yoğunluğu

HDP'nin 7 Haziran 2015 seçimlerinde vurgu yaptığı söylemler birbirine yakın düzeyde çeşitlilik vardır. Özellikle sosyalist, liberal ve milliyetçi söylemler yoğunluktadır. Ancak HDP'nin milliyetçilik vurgusu Kürt üzerinde yoğunlaşmaktadır. 1 Kasım 2015 döneminde ise HDP'nin söylemleri milliyetçilik kavramı üzerinde yoğunlaşmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE KAYNAKÇA

SONUÇ

İnsanların bir arada yaşama ihtiyaçları beraberinde aile, din, ekonomi, eğitim vb. kurumlar olup bunları bir yapı içinde toplayan en büyük kurum devlet kurumudur. Hegelci yaklaşıma göre devlet kurumunun en önemli unsuru da yasalar ve devlettir. Yasaların kaynağına ve niteliğine vurgu yapan siyaset düşünürlerinin yanında, devletin, kim ve kimler tarafından yönetileceğini tartışan siyaset düşünürleri de bulunmaktadır. Devleti kutsallaştıran ve halkı değil devleti merkeze alan yaklaşımların karşısında, devletin kendisinin kötülüklerin kaynağı olduğunu ileri sürerek bir an önce ortadan kalkması gerektiğini savunan Anarşist yaklaşımlar da mevcuttur. Devletin niteliklerine dair aşırı uçlarda yer alan kuramlar ile birlikte pek çok yaklaşım daha bulunmaktadır.

Devleti bir canlı organizmaya benzeterek, canlı bedenindeki başın yöneticileri temsil ettiğini söyleyen Platon'a göre, devlet yöneticileri, siyaset ile ilgili gerekli bilgi birikimine sahip olan filozoflar olmalıdır.

Bu yaklaşımların yanı sıra, günümüzde İran veya İsrail'de olduğu gibi bazı devletlerde de görülen ilahi yasalardan kaynaklanan kutsal devlet yaklaşımı da vardır.

Bu sayılanların yanında günümüzde devlet türlerinin eskiye oranla çeşitlendiği söylenebilir. Bazı siyaset bilimciler, niteliksel ve niceliksel özelliklerine göre devlet modellerini tasnife tabi tutmaktadırlar. Günümüzdeki modern devlet türlerini üç ana başlık altında toplamak mümkündür:

- Liberal devletlere göre devletin tek amacı, bireylerin refahı ve mutluluğudur. Liberal devlet anlayışının merkezinde, devlet değil bireyler yer almaktadır.

- Sosyal devlet anlayışında ise, devlet sadece ferdi değil, ferdin içinde olduğu aile gibi kurumlara da korumayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşıma göre devlet, toplum ve ferde hizmet etmeli, her türlü totaliter anlayışı terk etmelidir.

- Hukuk devletinde, devlet yasalarla belirlenen yöneten-yönetilen ilişkilerinde, kendi payına düşeni harfiyen yerine getirmelidir. Bu devlet anlayışında hukuk alanında belirsizliğe tahammül yoktur. Fertlere tanınan yasal haklar korunur ve emeğin heder edilmemesi için korunmasını esas alır.

Görüldüğü gibi devlet kavramı özelinde toplumun genelini yönetme ve idare etmekte birden çok modelden bahsedilmektedir. Bunları içinde kendine yer bulan ideolojiler ise devletin yönetilmesinde, toplum kaynaklarının dağıtımında, topluma refahı ve huzuru sağlayacak yöntemin ne olduğu veya olabileceği sorularına cevap aranırken ortaya çıkmıştır denilebilir. İdeoloji bir yandan ana idea olmakla birlikte amaca giden yolda bir araç olarak da kullanılabilir. Dolayısı ile ideoloji topluma ve dünyaya bakış açısı ve olayları yorumlama biçimi olmaktadır. Tracy, ideolojiyi mutluluğu ve doğruyu arama çabası ana teması içinde ele almakla birlikte zamanla, ideoloji ötekine karşı üstün/baskın olma aracı haline gelmiştir. Yani toplum için iyi ve doğruyu arama münazara ve müzakeresi olma vasfından çıkmış, zamanla şiddet ile beslenerek toplumlarda ayrışmalara neden olmaya başlamıştır.

Dünyada Fransız Aydınlanmasından sonra gelişmeye başlayan ideolojik düşünceler arasında geçen uzun mücadeleler sonucunda, bu mücadelelerin topluma ve insanlığa neler kazandırdığı veya kaybettiği ise halen tartışılmaktadır.

Ülkemizde ideolojik bağlamda politikanın gelişimi İkinci Dünya savaşı sonrasında belirgin bir şekilde kendini göstermiştir. Dünya genelinde yaşanan siyasi değişim ve fikir hareketlerinden etkilenen Türk toplumunda siyasi akımlar kendini net bir şekilde göstermiştir. 1980 Askeri darbesinin gerekçesi olarak da siyasi fikir ve ideolojilerden kaynaklanan şiddet olmuştur. Sağ ve sol ana akımları altında gelişen ideolojik mücadeleler devam eden yıllarda fiziki şiddetten arınmış olsa da siyasal sahada sözlü şiddet görünümü ile devam etmiştir denilebilir.

Türk toplumundaki ideolojik çekişmeler, ülkenin yetişmiş ve değerli insan sermayesi gücünün etkinliğini yitirmesine ve enerjisini kaybetmesine neden olmuştur. Geçmiş daha eskiye uzanmakla birlikte İttihat Terakki ile başlayan siyasal ideoloji mücadeleleri ülkemizde onlarca yıl sürmüş ve gelişmiş ülkelere yetişme fırsatı bu nedenle kaçırılmıştır.

İdeolojiler kendi bakış açıları ile birey ve toplum mutluluğu ve refahı için kuram ve teoriler üretmeye çalışmakla birlikte, bunları kabul edip dünya görüşü haline getirenlerce daha çok şiddete neden olan bir gerekçe olmuştur. Taraftarlar kendi siyasi düşüncelerini diğerlerine kabul ettirmek için şiddet dahil pek çok yöntemle başvurmaktan çekinmemiş sonuçta toplumsal kaoslar yaşanmıştır. Ülkemizde ideolojilere bakış açısı daha çok başkasına dayatma ve kendi düşüncesine katı bir ön yargı ile bağlanma şeklinde olduğundan toplumu ileri taşıyacak ortak aklın gelişmesi pek mümkün olmamıştır.

1980’li yıllardan itibaren küreselleşmenin başta siyasi sınırları yıktığı bir dönemi başlatması ile birlikte dünya genelinde ideolojilerin toplumdaki karşılığı azalmaya başlamakla birlikte ülkemizden halen devam ettiği ileri sürülebilir. Esasında gelişmiş ülkelerde de halen ideolojiler varlığını sürdürmektedir, ancak bilinen hali ile değildir. Nitekim kalkınmış, toplumsal refah düzeyinde üst sıralarda bulunan, ekonomik ve bilimsel olarak gelişme katmış ülkelerdeki ideoloji; bilim, sermaye, inovasyon, eğitim ve nitelikli insan kaynağı yetiştirmektir denilebilir.

İdeolojiler gelişmiş ülkeleri bir dönem denedikleri ancak şiddete ve enerji kaybına neden olduğu gerekçesi ile görece terk ettikleri kavramlar olup az gelişmiş ülkelerde ısrarla devam ettirilmeye çalışılan dünya görüşleridir. Günümüz çağdaş toplumlarında geçmişte olduğu gibi katı ideolojik mücadeleler enerjisini yitirmiştir. Yeni nesil olarak da adlandırılacak ideolojinin kanaatimizce teknoloji, sermaye, insan kaynağı, ticaret, inovasyon vb. olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 genel seçim dönemlerini kapsayacak şekilde derlenen verilere genel olarak bakıldığında şunları sıralamak mümkündür;

- 7 Haziran 2015 seçimlerinin 1 Kasım 2015’de yenilenmesine karar verildikten sonra partiler seçim beyannamelerinde ve internet sayfalarındaki söylemlerinde önemli değişimlere gitmişlerdir.

- En belirgin söylem değişimi toplumu daha çok kucaklamaya yönelik olarak kavramlar etrafına toplanmıştır.

- MHP dışında iktidar partisi ve diğer muhalefet partileri söylemleri değiştirmişler ve daha kucaklayıcı bir üslup benimsemişlerdir.

- Tüm partilerin ortak söylemlerinde sosyalizm bağlamında değerlendirilebilecek kavramlar daha sık ve yoğun olarak kullanılmıştır.

- Kutuplaştırıcı söylemler yerine toplumun her kesiminden karşılık bulmak üzere söylemler geliştirilmiştir.

Her iki seçim döneminde siyasi partiler toplumun beklentilerini karşılamayı vaat ederken seçmen gereksinimleri bağlamında siyasi söylemleri benimsemişlerdir. Öyleyse ülkemizde siyasi söylemlere partilerin kendilerini konumladıkları yer kadar seçmen beklentileri de etkili olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Altuntaş, N. (2012). *Feminen İslam, küresel çağda alternatif bir kadın kimliği inşası*, Ankara: Orion Kitapevi.
- Atasoy, F. (2003). *Küreselleşme karşısında milliyetçilik ve etnisite problemi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Barth, H. (1961). *Wahrheit und ideologie*, , Zurich an Stuttgart: Eugen ReutschVerlag.
- Baydur, M. (1994). *Milliyetçilik*, İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Berber, T. (2004). *Küreselleşme sürecinde terörizm*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Çakmak Kılıçaslan, D. E. (2008). *Siyasal iletişim ideoloji ve medya ilişkisi*, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Çebi, M. S. (1997). *Haber içeriğinin nesneliliği efsanesi*, Ankara: Türkiye Sosyal Araştırmalar Derneği Yayını
- Çeğin, G. ve Arlı, A. (2004). İdeoloji kavramının aşınması ve Pierre Bourdieu'nun kuramsal seçenekleri, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, (28), 67-81
- Çelik, N. B. (2005). *İdeolojinin soykütüğü: Marx ve ideoloji*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Çetin, H. (2001). *Siyasal iktidar ve meşruiyet meşruiyetin tipolojisi, fonksiyonları ve araçları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Çetin, H. (2011). Devlet, ideoloji ve eğitim, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* 2(25), 201-211
- Dursun, Ç. (2004) “*Haberde gerçekliğin inşa edilmesi ne demektir?*”, *der: çiler dursun, haber, hakikat ve iktidar ilişkisi.*, Ankara: Elips Kitap.
- Elbirlik, T. ve Karabulut, F. (2015). Söylem kuramları: bir sınıflandırma çalışması, *Dil Araştırmaları*, (17), 31-50
- Ergil, D. (2001). İdeoloji Üzerine düşünceler,
http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/38/1/dogu_ergil.pdf (22.06.2017).
- Heywood, A (2013). *Siyasi ideolojiler*, 5. Baskı, Ankara: Adres Yayınları.
- İnal, M. A. (1996). *Haberi okumak*, İstanbul: Temuçin Yayınları.

- Kalaycıoğlu, E. (1984) *Karşılaştırmalı siyasal katılma: siyasal eylemin kökenleri üzerine bir inceleme*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, (1)1, 62-80.
- Karpat, K. H. (2009). *Osmanlı'dan günümüze kimlik ve ideoloji*, Çev: G. Ayas, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaya, A. (2004). "İdeolojiden ideolojiye yolculuk: düşüncebilimden kimlikbilime", *ideolojiler* 1, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, (28), 67-81
- Kılıçaslan, E. (2008). *Siyasal iletişimde ideolojik dil*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Olarak Hazırlanmıştır. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Koçel, T., (2001). *İşletme yöneticiliği, yönetim ve organizasyon, organizasyonlarda davranış klasik-modern-çağdaş ve güncel yaklaşımlar*. 8. Basım. İstanbul: Beta Yayınları.
- Korsch, K. (1991). *Marksizm ve felsefe*, (Çev. Y. Öner), İstanbul: Belge Yayınları.
- Mutlu, E. (2008). *İletişim sözlüğü*, Ankara: Ayraç Kitapevi.
- Nisan, F. (2012). *Siyasal söylemin ve ideolojilerin gazete karikatürlerinde yeniden üretimi (örnek olay 1982 ve 2010 anayasa referandum süreci)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Önder, T. (2011). *Bir "Yeni Toplumsal Hareket" Olarak Ekoloji Hareketinin Gelişimi ve İdeolojik Yönelimleri*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özbudun, E. (1987). M. Duverger'in «siyasal partiler» i ve siyasal partilerin incelenmesinde bazı metodolojik problemler, 24-51, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/338/3468.pdf> (22.06.2017).
- Özer, Ö. (2011). *Haber söylem ideoloji: eleştirel haber çözümlemeleri*, Konya: Literatürk Yayınları.
- Özkalp, E. (1999). Örgütlerde Kültürel Sorunlar ve Örgüt Kültürünün Korunmasında ve Geliştirilmesinde Uygulanabilecek Programlara İlişkin Eskişehir'de Yapılan bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (1-2), 437-472.
- Öztürk E. (2003). *Türk kadınının feminizme bakış açısı (Erzurum örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Sarıbay, A.Y. (1996). *Siyasal sosyoloji*, Bursa: Uludağ Üniv. Yay.
- Sezgin, S. (2014). *Türkiye’de feminist söylem ve İslami feminizm*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Smith, A. D. (1999). *Milli kimlik*, (Çev. B. S. Şener) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Struik, D. J. (1991). *Komünist manifesto'nun doğuşu*, (Çev. M. Ardos), 3. Basım, Ankara: Sol Yayınları.
- Şahin, A. (2004). *Türkiye’de sosyal demokrasinin kuramsal sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şen, F. (2004). *Globalleşme sürecinde milliyetçilik ve ulus-devletin konumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şerif, M. (2008). *Din ve ideoloji*, 17. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uğur, G. (2010). *Dünden bugüne anarşizm ve anarşizmin çözmesi gereken sorunlar*, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, (12)1, 133-158
- Urhan, V. (2000). *Michel Foucault ve arkeolojik çözümleme*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Woodcock, G. (2003). Anarşizm, (Çev. C. Çuhadar ve H. Çoşar), *Dini Araştırmalar*, (7), 369-376
- Yalçın, A. (2004). Faşizmin doğuşu, *Liberal Düşünce Dergisi*, (35), 5-23
- Zizek, S. (2008). *İdeolojinin yüce nesnesi*, (Çev: T. Birkan), İstanbul: Metis Yayınları.